

Cáki gyöngyszemek

**Közösségi összefogással kidolgozott
natúrparki szemléletű élő értékeink Cákon**

Készítette: Cák Község Önkormányzata

Készítő: Írottka Natúrparkért Egyesület

**az UTIRO LEADER helyi akciócsoport VP6-19.2.1.-90-Ö.1-17 helyi felhívása keretében
2020**

Előszó

A natúrparki szemléletű települési értéktárak összeállításánál világossá vált, hogy az Írottkő Natúrparkért Egyesület talán még sosem vállalkozott ilyen nagy horderejű, natúrparki projekt megvalósítására. Sose gondoltuk volna előtte, hogy ez a térség ennyi kincset, ennyi gyöngyszemet őriz. Az esti beszélgetések, fórumok, kutatások, telefonok rengeteg tudást, információt adtak nekünk, natúrparki munkatársaknak.

Hallottunk helyi történetekről, temetőkről, templomokról, kápolnákról, keresztekéről, ritka fákról, erdőkről, szőlőkről, borokról, ételekről, népszokásokról, programokról, mondákról, hegyekről, mesékről.

Láttunk népi értéket képviselő tárgyakat, múzeumokat, kiállításokat, fényképeket, régi családi iratokat. Köszönet és hála érte azoknak, akik megosztották velünk tudásukat, jószándékúan segítettek nekünk.

Természetesen nem lehet teljeskörű ez az értéktár, nem vagyunk helyi lakosok, elmondásokból, beszélgetésekből, kérdőívekből, „nyomozások” alapján dolgoztunk. De mi rengeteget tanultunk az anyag összeállítása alatt, és ezt KÖSZÖNJÜK. Reméljük Önök is találnak majd az értéktárban olyan újdonságokat, érdekességeket, amiről eddig még nem volt tudomásuk, vagy ilyen összefoglaló módon eddig még nem olvastak róla.

Az anyag elkészítésének elsődleges célja a településeket további pályázati lehetőségekhez juttatni, de eközben az értéktárban, a natúrparki gyöngyszemek összeállításánál nagyon sok tudásanyag halmozódott fel. Használják fel ezeket, olvassák, és legyenek büszkéek falujukra. Mi nagyon büszkéek vagyunk a cáki gyöngyszemekre!

Kérem, olvassák olyan szeretettel, amilyen jó szívvel készítettük.

Tisztelettel,

az Írottkő Natúrpark nevében

Somogyi Györgyné

Cák gyöngyszemeinek dicsérete

Cákot az egész ország történelmi pincesoráról ismeri. Aki olyan szerencsés, hogy eljut Kőszeg-hegyaljára, és fejét lehajtva beléphet az egysejtű boronafalú pincék egyikébe – új és ősi világ nyílik meg előtte. A sarokban és a falon pihenő szerszámok megmozdulnak, szólít a múlt... szinte hallik a távolból, hogy a hegyről, a Botosokról érkezik már a puttonyos, járását könnyítő botjára éppen most metszi be az idei termést mutató következő rovást, hogy aztán csizmába fogott nadrágja zsebébe rejtse a cáki kovács készítette, remekbeszabott bicskáját. Kikukkantunk, nem, mégsem jön, csak a péter-páli forró nyári napsütés dörzsöli az ágakat a zsupphoz, és bátorítja a hegy friss fenyőillatát is, hogy töltené meg a völgyet Velem felől...

A másik pincétől most a délvidék legészakibb tanúja, a gesztenye pattogón parázsló burka alól már érzik a piruló, lisztes, édesen guruló barna gyöngy illata... Az elmúlt száz-százötven évben, a Muszájból sarjadt és terebélyesedett Cák és Kőszeg-hegyalja legismertebb kincse, a szelídgesztenye – amit évtizedekig, újságtőlcsérből vagy stanecliből szemeztek egyként Pesten és Szombathely Fő terén is... Odanézünk, de csak a tavaszi szellő simogatása pattintja sorra a rügyeket a szomszédos udvar óriási tölgyén.

Lejjebb társzekerek járnak. Ökrök viszik a súlyos követ... Hiszen, Cák az öt kőfejtő faluja is – nincs több az országban! Mindegyikből más a kő, máshová és másra szánják egyiket és a másikat is. Mint álomban, feldereng, ahogy éjszaka lassan leúszik a kő a hegyről és alább, vagy valamely szomszédos faluban tehetős házzá, gazdag istállóvá, vagy erős kerítéssé emelkedik, és reggelre kelve látjuk ám, újabb harapás hiányzik a sziklafalból... épp, amiként a derék Fehérlófia eteti combjából a griffmadarat, úgy táplálja Cák, hegye húsából a hegyalja és az egész Vármegye falvait, úgy a szegény földművesek hajlékait, mint büszke kézművesek évszázadokra épülő műhelyeit. Bármilyen furcsa, ettől a fájdalomtól, ettől az életet adó pusztulástól oly nyugodt, és oly jókedvet árasztó ma a kőfejtő alatti játszótér, a csilingelő Cáki patak partján – a másik óriástölgy vigyázatában.

Százak és ezrek kelnek útra Vas megyében minden évben, hogy egyszer-egyszer elzarándokoljanak a fényes Cák-Pogányi Borhoz és az illatos Cák-Velemi Gesztenyéhez is – szívükben sejtven, talán tudván is, bízhatnak a mai cákiakban. Cák egyike azoknak a közösségeknek, ahol a hozzánk egyre vékonyuló szálban, már csak alig elérő múltat oly dianüszoszi-pogányi természetesen fűzik át a Tú fokán – úgy, hogy itt a régmúlt a jövőbe hajlik át. Ezt csak köszönteni, és ünnepelni lehet! Muzsikával, énekkel, színek orgiájával, játékkal, mindennel, ami művészi – és mindenütt, ami él. Udvarban, pincékben, hegy alatt és a patakparton is...

Cák szemérmesen megbújik dombjaiba és lombjaiba, a távolról érkezőnek egyetlen ponton tárul csak fel igazán, ebből a pontból viszont páratlanul fenségesen. Ez a tündérkapu a falutól délkeletre nyílik. Szerdahely felől érkezve a dombtetőn egyszer csak, a búzamezők lassú arany remegése felett emelkedik fel a mélyből a cáki templom tornya és a völgybe emelkedésében is köré hajló falu. Fiatal orosz leány édesapjával látogat egy ismert kőszegi festőt, majd több tucat akvarelljét átlapozva mindig ennél a képnél állnak meg, mind a ketten. Remélni sem merték, ilyent kérni sem lehet. Többször leálltak már az úton, autóból kiszállva, Cák felett... Akkor festette nekik, amikor még Magyarországon sem jártak.

A pirosuló Bor és a barnálló Gesztenyegyöngy mellett így, az aranyló Búzával lesz teljes Natúra istenasszony cáki hármass-oltára. Ez a szín, ez az emberbe-növő elő-és háttér a történelmi Cák falu múltjából fakad, és jelenében fűződik be finoman az itt lakók és ide megszületni készülő életébe. Amiként a falu templomának nevét adó Péter és Pál apostolok testében és lelkeiben is benne él a nevezetlen Harmadik, akire Pál így mutat rá: „nem én, hanem Krisztus énbennem”...

Győrffy Gábor

Írott-kő Natúrparkért Egyesület

Cák legragyogóbb gyöngyszemei

1. Épített-, és tárgyi örökségünk Cákon

1.1. A Cádi Pincesor

A pincék az 1800-as évek elején épültek. A hegy déli lejtőin kialakított szőlőskertek virágzásáig ezekben az épületekben préselték a szőlőt, és tárolták, illetve kezelték a bort. Az 1890-es évek elején megjelenő filoxéra a pincék feletti domboldalon fokozatosan kipusztította a szőlőt, helyén ligetes gesztenyeerdők alakultak ki, illetve kaszálóként használták. A pincék ezután is jó szolgálatot tettek, hiszen a szőlő feldolgozására továbbra is használták őket, ezen kívül itt tárolták a gesztenyét és egyéb gyümölcsöket. A tölgy- és gesztenyefa gerendákból készült úgynevezett boronafalú épületek egysejtűek, vagyis egy helyiségből állnak, döngölt padlójúak, ollólábas szelemenes tetőszerkezetűek, homlokzati bejáratosak. A zsúpfedelelek elől csonkakontyosak, nyitott orommal készültek, hátul pedig lekontyoltak. A tető előrebukik a homlokzat elé, így esővédett teret biztosít a bejárat előtt, valamint a takarmánynak szénásszekérről padlásra rakását is megkönnyítette. A falak agyaggal tapasztottak. Az épületegyüttes műemléki felmérése már 1962-ben megtörtént, ennek ellenére sajnos néhányat rossz állapotuk miatt lebontottak. 1974-ben a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága Bárdosi János néprajzkutató, muzeológus kezdeményezésére egy csoportban 6 pincét megvásárolt, majd 1976-ban további két veszélyeztetett pincét telepítettek át ugyanide.

A pincék helyreállítási munkálatai a Vasi Múzeumfalú dolgozóival (1974-1975)

Bárdosi János nemcsak a műemlékké nyilvánításban játszott szerepet, hanem tevékenyen részt vett a helyreállítási munkálatokban is a Vasi Múzeumfalú dolgozóinak élén 1974-75-ben.

1974-től a Pincésort a Vas Megyei Múzeumok igazgatósága Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményként működteti. A pincék bemutatásával hosszú ideig Szigeti Jánosné Mariska néni bízta meg, aki 2010-ig nagy szeretettel fogadta a látogatókat. 2010-ben egy helyi tanárnőt alkalmazott a Savaria Múzeum részmunkaidős múzeumőrként, akit 2013-ban a fenntartói feladatokat átvevő helyi önkormányzat tovább-foglalkoztatott és ezt a munkakört 2016-ig töltötte be. A képviselőtestület támogatásával egyre több látogatót vonzottak a pincésori programok. A gyermekcsoportoknak íjászzal, lovas-kocsizással, kézműves foglalkozásokkal, valamint népi fajtáékokkal színesített programokat szerveztek, a felnőtt és nyugdíjas csoportoknak pedig borkóstolóval és kemencében sült langallóval tették emlékezetessé a pincésor látogatását. 2012-ben a Szombathelyi Múzeumbarát Kör tagjai újrassuppoltak öt pincét, de ez a feladat mára újra esedékessé vált.

Újrassuppoltási munkálatok 2012-ben, Fotó: Gál Bea

Bár a Cádi Pincesor állami tulajdon, 2013-tól Cák Község Önkormányzatának hatáskörébe tartozik fenntartása és az üzemeltetése, olyan jelentős bevételt ugyanakkor nem jelent, mely fedezné a párévenként szükségessé váló renoválási munkálatokat, így a falu csak pályázatok útján képes azokat finanszírozni. Néhány éve lelkes falubeli önkéntesek csoportja társadalmi munkában elvégzett néhány egyszerűbb javítási teendőt, sőt minden pincének lett örökbefogadója, úgymond saját „gazdája”, aki vállalta, hogy a továbbiakban is közreműködik majd a pince fenntartásában, de a jelenlegi állapotok már nemcsak tevőleges gondoskodást, hanem jelentős anyagi ráfordítást is igényel. Szerencsére most vannak olyan pályázatok, melyek erre a célra fordíthatóak. Ennek ellenére idén közvetlen kormányzati költségvetésből sikerült nagyobb pénzforráshoz jutni, mely keretösszeg nagyobb munkálatok kivitelezéséhez is elegendő lesz.

A pincékben eredeti berendezési tárgyakat és szőlészeti-borászati eszközöket mutatnak be. Az egyik pince kádárszerszám kiállításnak ad otthont, egy másokban pedig botanikai fényképkiallítás kapott helyet. A pincesor 2015-ben a Cádi Értéktár Bizottság javaslatára felvételt nyert a Vas Megyei Értéktárba. A mini-skanzen 2016-ban elnyerte „Az év tájértéke” címet.

Továbbstétálva a hegyen, a hétvégi házak, nyaralók között is bújnak meg régi emlékek. Még öt borona-pincét láthatunk. Ezeket kisebb-nagyobb mértékben átalakították, de még őrzik régi jellegüket. Némelyiknek csak a zsúptetejét cserélték palára. Műemlékileg nem védettek, de tulajdonosaik őrzik elődeik örökségét.

A cádi Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény

1.2. A Hollósi pince

A Gesztenyés utcában álló 19. században épült boronafalú, sárral tapasztott, zsúptetős pincét „agrárműemlék” kategóriában vették műemlék-védelem alá 2009-ben. Eredeti jellegét megőrizték, de zsúptetejét nádra cserélték.

1.3. A cáki műemlék parasztház

A Petőfi utcában álló 19. században épült nádtetős bájos parasztházat „népi lakóház” kategóriába sorolással vették műemlék-védelem alá. Az épület nagyon szépen rendben van tartva, eredeti jellegét gyönyörűen megőrizték, jelenleg is lakóházként funkcionál. Napjainkban felújítási munkálatok zajlanak a Műemlékvédelmi hatóság felügyeletével.

Căki parasztház, Petőfi utca 39.

1.4. A jellegzetes cáki utcaszerkezet

Felülről szemlélve a települést, feltűnik, hogy érdekes, „T” alakú szerkezete van. Kezdetben valószínűleg egyutcsás falu lehetett, mely a leggyakoribb településforma volt a középkorban. A hosszú Fő utca volt az egyetlen utcája a falunak, mely a Cáki - patak vonalát követve épült be. A házak a patakra merőlegesen helyezkednek el, néhol fűrészfogas elrendezésben. A házak számozása is egyedi: nincs páros és páratlan oldal. Később, ahogy a szőlőültetvényeket is egyre közelebb telepítették a faluhoz, valószínűleg a tulajdonosok a földjük közelében telepedtek le, így kialakult a Fő utca tetején keresztben a Petőfi utca.

1.5. A Szent Péter és Pál apostolok római katolikus templom

Cák a fennmaradt dokumentumok szerint már 1697-ben Kőszegszerdahely filiája volt leromlott állapotú templomával. 1733-ból arról szólnak feljegyzések, hogy a régi Szent Péter és Pál templomból már csak egy torony állt. 1757-ben még látszott omladozó régi tornya, de 1786-ban már sem temploma, sem papja nem volt Cáknak. A mai templomot 1894-ben építették a kitűnő bécsi építész, Ludwig Schöne tervei alapján, majd ez év őszén Hidasy Kornél megyés püspök szentelte fel Szent Péter-, és Pálnak. Búcsúját június 29-én tartják. A Kőszeg és Vidékében megjelent híradás szerint a templomon munkálkodott: Schapfer Pál, Paller András, Lauringer János, Wilfinger József, Petán Mátyás, Tangl Adolf, Güntner János, Eberhard Sándor, Huber József, Gál József, Gruber Adolf, és Lemke Károly. A mellékoltár – rajta a Lurdesi jelenettel - a cáki nők gyűjtésének eredménye volt, mint ahogy a zászló is. Az egyházi ruhákat a szerdahelyi plébános, az új csillárt pedig özv. Weissenbeckné asszony Kőszegről ajándékozta a templomnak. 1975-80-ig Seregély Egri Érsek volt az egyházközség plébánosa. Ő szorgalmazta a 4 település templomának felújítását, köztük a cákiét is, ami 1976-ban fejeződött be. A belső felújítás során helyhiány miatt a mellékoltárt elbontották, helyette egy falba süllyesztett tabernákumot készítettek. A főoltár előtt álló kovácsoltvasból készült belső díszkerítést megszüntették, mert a fiatal plébános az új, szembe-forduló főoltárral személyesebbé akarta tenni az istentiszteleteket, ezáltal megnyitva a templom minden részét a hívek előtt. Az ablakokat kicserélték, de anyagi okokból a három színes ólomüveg ablakot nem tudták felújíttatni, így azok Abért Gyulához kerültek elhelyezésre, későbbi renoválásukra várva.

Felszentelésének századik évfordulójára a templomot 1994-ben kívülről újból felújították, s készítették egy lélekharangot a II. világháborúban beszolgáltatott mellékharang helyett. 2008-ban vízelvezetési problémák miatt vált szükségessé a templom renoválása, mely Leader

pályázatból 2013-ra fejeződött be. 2013 őszén a Szombathelyi Megyés Püspök újraszentelte a templomot. 2019-2020-ban egy újabb pályázat segítségével folytatódtak a belső felújítási munkálatok. Az elnyert 15 millió forintból korszerű vízelvezetési rendszert építettek ki, és megvalósult az ablakok cseréje is. A régi Abért házból- mely ekkor már Baberkoff Anikó tulajdonában volt – előkerült ez egyik szerencsésen épen maradt régi színes ólomüveg templomablak, melynek mintájára további két színes ablakot készítettek. A többi ablakot fehér ólomüvegre cserélték.

A Szent Péter és Pál apostolok római katolikus templom

1.6. Az evangélikus harangláb

A cáki katolikus templom a fellelhető írásos emlékek tanúsága szerint a mai harangláb helyén állt, a régi temető mellett. Ez a kis harangtorony már biztosan nem az, amelyik az egykori katolikus templomból fennmaradt az 1757-es feljegyzés szerint, valószínűleg inkább a 18-ik században az előző templom romjainak felhasználásával épült. Arról is szólnak feljegyzések, hogy 1930 körül a Molnár család a harangláb mellé épített házat, mely a mai Ördögh ház.

Bár a település lakosainak nagyobb része katolikus vallású, akad néhány evangélikus és református is. Az evangélikusok a kőszegdoroszlói templomba járnak át ígét hallgatni. A haranglábat az új katolikus templom megépítése után a falu adományozta az evangélikusoknak, hogy ők is hallhassák a saját harangjuk szavát a falujukban. Ennek elsősorban a temetések kiharangozásakor és a déli harangozásakor van jelentősége.

A haranglábat pár éve szépen felújították, melyre a Sartoris Alapítvány teremtette meg a forrást. A néhai Ördögh László neje, Mici néni is felajánlotta férje egyik festményét a költségek fedezésére, a házuk mellett álló kis harangláb megőrzése a házaspár közös szívügye volt.

Az evangélikus harangláb felújítása 2016-ban, Fotó: Gál Bea

1.7. A Községi Ház

Cákon a Községi Ház valóban a falu központja – a közösségi élet minden mozzanatában részt vesz. A 70-es években épült társadalmi összefogással, külső falait cáki kővel burkolták. 2013-2014-ben a Leader Utiro pályázati forrásból felújították, mely során vizesblokkot alakítottak ki, és az elektromos vezetékek egy részét is kicserélték. A pályázatban elnyert 5,3 millió forint nem fedezte a színpad szerkezetének javítását, ezért azt az önkormányzat önerőből valósította meg. A projekt címe - „Cák élhetőbb kultúrájáért” - jól összefoglalja a fejlesztés célját: a megújult épület nagyobb látogatottságot, jobb kihasználtságot, magasabb minőségű szolgáltatást tesz lehetővé, vonzóbbá téve a vidéki életet a lakosság és az ide látogató turisták, vendégek számára. Az akkori tervek szerint a teljes felújítás hosszú távon, több lépcsőben valósul meg 10 év alatt. Még előttük áll a fűtési rendszere korszerűsítése, nyílászáróik és tetőszerkezet cseréje, amit egy újabb pályázatból lehetne megvalósítani.

1.8. A cáki iskola

1945-ben kezdődött az iskolai oktatás Cákon. Az iskolaépületnek egyetlen tanterme volt, itt tanult az összes gyerek, elsőtől nyolcadik osztályig, egy tanár keze alatt. Az eredeti iskolaépület a templomtól néhány házzal feljebb állt, de olyan rossz volt az alapja, hogy néhány évi használat után le kellett bontani. Ma egy családi ház áll a helyén. 1950-től az oktatás új épületben (a mai orvosi rendelő-, és könyvtár) folytatódott. Sajnos akkoriban nem volt igazán megbízható az építőipar, erre utal, hogy a 10 éves épületnek 1960-ban beszakadt a mennyezete. Két évig, 1961–1962-ben az iskola ideiglenesen a mai Ördögh házban működött. 1963-ban visszatérhettek a diákok a felújított iskolaépületbe, de ekkor már csak az alsó tagozatos gyerekeket tanították Cákon, a felső tagozatosok Kőszegszerdahelyre jártak át. 1980-ban végleg bezárt a cáki iskola.

1.9. Régi hidasok

Ma már nagy kincsnek számít, ha egy településen jó állapotú, eredeti jellegét megőrző ólat találunk. Cák lakossága 6 db úgynevezett „hidassal” (lábakon álló, s pallókkal kirakott disznóól) büszkélkedhet, melyek késői emlékei a falu évezredes állattartó kultúrájának.

2. Történelmi és kulturális örökség

2.1. A Kőszeg-hegyaljai sorsközösség

Az öt Kőszeg-hegyaljai település, Cák, Kőszegszerdahely, Kőszegdoroszló, Velem és Bozsok évszázadokon át érlelődő szoros kapcsolatban áll egymással. Korábban még a Cák és Kőszeg között fekvő Pogány település is osztotta sorsukat. Föld-, szőlő- és erdőművelési kultúrájuk, ünnepeik, hagyományaik, családi és baráti kapcsolataik egymást erősítették és erősíti ma is – bárhova is osztotta őket birtokrend, örökség vagy közigazgatás.

2.2. A régi cáki családok története

Számos cáki család sorstörténete több évtizede, akad, akié már több évszázada is egybeforrt Cákkal. Minden egyes családi történet önálló gyöngyszem, egy különleges szín a falu sorstörténetének szövetében. A városiasodás hatására a falu lakosainak száma jelentősen lecsökkent. A hűséges érzületű elszármazottak hazatérnek a falu ünnepeire, jeles eseményeire, s ápolják családjuk emlékét. Egyes régi családok már az 1800-as években itt éltek: az Abért, a Hod, a Pontyos, a Gazdag, a Gyeröly, a Torda és a Hollósi családok nagy múltra tekintenek vissza a településen, legtöbbjüknek ma is él a faluban leszármazottja.

3. Kiemelkedő ünnepek, hagyományok és népszokások

3.1. A Pincesorhoz kötődő rendezvények

A Tavaszköszöntő

Az elmúlt 10 év legfontosabb ünnepe a falu életében a Tavaszköszöntő. Minden évben március 15-én ezzel a rendezvénnyel veszi kezdetét Cákon a kulturális évad, mely egyet jelent a Kőszeg-hegyaljai Kézművesek Kiállításával. Az első kiállítás megszervezése 2009-ben Paukovics Józsefnének, és két segítőjének, Gál Beátának, és Nagy Lászlóné Rózsának volt köszönhető, azóta minden évben megrendezésre kerül. Paukovics Józsefné a képviselőtestület tagjaként a kultúra és a hagyományok ápolását elsődleges feladatának tekintette. A véletlen hozta úgy, hogy a két hölgy személyében tevékeny, és kreatív társakra talált ebben. Munkájuknak hála

évről évre festők, zenészek, tojásfestők, fafaragók, kosárfonók állítják ki alkotásaikat és árusítják termékeiket a helyiek és az ide látogatók nagy örömére. A kiállítások célja, hogy a Kőszeg-hegyalján élő, kézművességet gyakorló, ügyes kezű emberek munkáit mutassa be. Ezzel is tisztelve a múlt emlékei előtt, valamint erősítse a fiatal nemzedék identitástudatát. Kiállítóik voltak:

- a néhai **Merics Lajosné** (Bozsok) – tojásfestéssel és mézeskaláccsal
- a néhai **Bodorkós József** (Gencsapáti) – fából faragott tárgyaival
- a néhai **Bálint Miklós** (Velem) – fazekas munkáival
- **Földi Tibor** (Cák) – fából faragott tárgyaival
- **Tamásné Geröly Mária** (Gyöngyösfalu) – tojásfestéssel és csuhétárgyakkal
- **Bíró Brigitta** (Kőszegszerdahely)- kerámiáival
- **Balogh Zoltán** néprajzos - gyűjtő (Erdély) – néprajzi gyűjteményével
- a néhai **Ördögh László** festő (Cák) – festményeivel
- a néhai **Ördögh Lászlóné** (Cák) – viseletgyűjteményével
- **Dr. Szelinger Ferenc** (Bozsok) - festményeivel
- **Rajczi Andrea** (Velem) – festményeivel
- **Trifusz Péter** (Cák) – fotóival
- **Sodics László** (Cák) – festményeivel
- **Kuntner István** (Kőszegszerdahely) – asztalos-munkáival
- **Véghné Lőrincz Ágnes** népi iparművész (Hövej) – csipkéivel

Természetesen a Kőszeg-hegyalján élő, ügyes kezű lányok-, asszonyok munkái sem hiányozhatnak a kiállításokról.

Az Őszköszöntő

Az Őszköszöntő ünnep pár évvel fiatalabb, 2013-ban rendezték meg először, s ma ez a második legjelentősebb rendezvény a falu életében. Ez a kulturális évad lezárásának ünnepe, mely otthont ad a natúrparki kézművesek vásárának. Az utóbbi két évben Gesztenyeünnep néven hirdették meg, és a Velemi Gesztenyefesztivállal azonos időpontban rendezték. Ezt az időpontegyeztést kezdetben a véletlen hozta, mára azonban egyértelművé vált, hogy a velemi ünnep hatalmas vonzó ereje egyes korábbi látogatókban már a zsúfoltság érzetét kelti. Számukra tökéletes választást kínál a szelídebb hangulatú, családias cáki rendezvény, ahol - mint az a rendezvény elnevezéséből is egyértelmű – fontos szerephez jut a gesztenye. Ezt a finom csemegét sokféle formában megkóstolhatják a látogatók, de haza is vihetnek belőle otthoni sütögetésre.

Őszköszöntő szénaszínház, Fotó: Gál Bea

3.2. Hagyományos téli rendezvények

Mikulás

A Mikulás ünnepség hagyománya Cákon hosszú évekre tekint vissza. A legutóbbi alkalommal a Mikulás a buszfordulónál lovas-kocsival várta a gyerekeket, akik madáreleséggel, csinos díszekkel feldíszítették a falu Karácsonyfáját, aztán felültek a Mikulás mellé a szekérre. A félénkebbek gyalogosan kísérték a kocsit a kultúrházig, ahol a Mikulás kiosztotta az ajándékokat. Pár éve a jelenlegi polgármester, Tóth Szabolcs is magára öltötte a mikulásgúnyát. Az utóbbi években ez az előjog egy karakterében vitathatatlanul alkalmas falubeli fiatalembert illet meg. Ez a rendezvény is megmozgatja az egész falut, a gyerekek mellett a felnőttek is kíváncsiak a „Mikulásra”, aki művészi tökéletességgel formálja meg a jószágos télapót.

Falukarácsony - Adventi koncerttel

Eddig 12 alkalommal rendezték meg Cákon az Adventi koncertet, mindig telt házzal. Az elsőt 2008-ban a kultúrházban, majd 3 alkalommal a templomban, az elmúlt 7 évben pedig a Zenélő Udvar koncerttermében. 2018-ig a Adventi koncert egyet jelentett a Stuller családdal. Az édesanya, Both Ágnes zongoratanárnő állította össze a műsort, s készítette fel a falubeliekből verbuválódott kórust, majd szintetizátoron kísérte hegedűművész férjét, és tehetséges fiait. Az utóbbi két évben – Ágnes halála után - a szervezési munkálatokat Paukovics Józsefné Margit vette át. Stuller Géza és fiai évről évre aktív szereplői a rendezvénynek. Természetesen a falu gyermekei is lehetőséget kapnak a szereplésre az ünnepváró műsorban. A műsor végén hagyományosan a gyerekek köszöntek el a vendégektől, a saját maguk által készített ajándékokkal, kaláccsal, forralt borral, teával kedveskedve a ünneplőknek.

3.3. Cák közösségének felelevenítésre kerülő régi rendezvényei

Farsang

A farsang időszakának a huszadik század elején sokkal nagyobb jelentősége volt, mint napjainkban. Ekkor még utoljára kimulatták magukat az emberek a böjt előtt, ettek, ittak, táncoltak. Úgy tartották, ha egy eladó sorban lévő lánynak nem kéri meg a kezét a farsangi

időszakban, akkor az a lány már vénlány marad. A legtöbb esküvőt is farsangkor tartották. A cákiaknak az ondódi cigányzenekar húzta a farsangi talpalávalót.

Cákon már egy ideje nem tartottak farsangi mulatságot, de idén a Községi Házban felújították ezt a szép régi szokást. A jelmezes szórakozás lehetősége sok érdeklődőt vonzott, és minden korosztályt megmozgatott. Nemcsak a gyerekek öltöztek be – közel 40 jelmezes mutatta meg magát, köztük a nyugdíjasok is képviseltették magukat. A farsangi kosztümöket egyéni-, és családi kategóriában is értékelték. Senki nem érkezett üres kézzel, egy kis házi süteménnyel, rágcsálnivalóval mindenki hozzájárult az est jó hangulatához. A jelmezesek bemutatója után játékos vetélkedőkkel, majd tánccal folytatták a mulatozást.

Falunap

Az elmúlt öt évben a Falunap elsősorban anyagi okokból nem került megrendezésre. Pár éve két egymást követő alkalommal Natúrnapot tartottak helyette a Pincesoránál, ahol a Natúrpark kézművesei és termelői mutatták be termékeiket. A képviselőtestület tervezi a Falunap hagyományának felélesztését, hogy a falunak legyen egy közösségépítő nyári rendezvénye is.

Nyuszi-csalogató

Cákon a 1990-es évek végén és a 2000-es évben sok gyermek született és növekedett fel, így 2005-ben sikerült 12 kislányból megalakítani a Cáki Ír Tánccsoportot. A kis táncosok tíz éven át színesítették a helyi és környékbeli falunapok-, megyei művészeti rendezvények műsorait hozzájárulva a falu hírnevének öregbítéséhez, s többször felléptek a Zenélő Udvarban, a komolyzenei kurzusok külföldi résztvevőinek szórakoztatására.

Ezután hosszú ideig nem született gyermek a faluban. Ez az elmúlt években szerencsére megváltozott, több család is részesült ebben az áldásban. Néhány évvel ezelőtt a Községi Házban Gál Bea könyvtárosként babaringató programot indított, ami olyannyira összekovácsolta az ifjú anyukákat, hogy azóta is tevékenyen részt vesznek a családi programok szervezésében. Kezdeményezésükre idén szóba került egy korábban hagyományos húsvéti rendezvény felelevenítése, mely megújulva, nyuszi-csalogató néven játékokkal, nyuszi-simogatóval, tojás-kereséssel nyújthat maradandó élményt a falu apraja – nagya számára.

3.4. Hagyományok – Nyitott pincék Cákon

A kőszegi és Kőszeg-hegyaljai borászok újkori hagyományt teremtettek, amikor 2009-ben úgy döntöttek, hogy pünkösd vasárnapján kinyitják pincéiket, és egy bortúra keretében kóstolóra, egyszersmind a szőlőhegyre invitálják a borkultúrák kedvelőit. A rendezvény évről évre egyre nagyobb népszerűségnek örvend, tömött buszok, sőt már a Kőszegi Kisvonal szervezett járata is szállítja a bor-túrázókat. Az utóbbi években a látogatók száma több ezres méreteket öltött. A túra egyik végpont a Pincesonál, a másik a Pogány kapujában van, mely során a látogatók akár 10 pincészet kínálatát kóstolhatják meg.

3.5. Cáki szokások - Botok faragása

Régen a leszüretelt szőlőt a hegyről emberi erővel, a háti-puttonyban hozták le. A termés mennyiségének mérésére a puttonyosok a magukkal hordott botokra rovátkákat véstek, ezzel jelezték, hány puttony szőlőt hordtak már be a pincébe. Ezeket a botokat a szüret végén a pincében hagyták, s a későbbiekben a termés dokumentálására szolgáltak - sajátos cáki „Szőlő jövés könyvként” -, s évekre visszakövethető volt rajtuk a termés mennyisége.

A véletlennek köszönhetően derült fény a botok faragásának másik módjára. A Zenélő Udvarban Gál Bea ráakadt egy 1877-es évszámmal ellátott gyönyörűen faragott botra, melybe a mester Abért Örzse nevét véste bele. A dúsan díszített bot mintázata az ajándékozó szándékára utal: a geometriai alakzatok mellett virágok, szívek tűnnek fel, melyek egy szerelmi vallomás tolmácsolására szolgálnak. Akkoriban szokás volt, hogy a fiúk a szeretett lánynak egy botot faragtak ajándékképpen. A lányok a kivitelezés művészetéből képet kaphattak a legény kezűességéről, érzelmeinek mélységéről és szorgalmáról is.

3.6. Cáki szokások - Regrutálás

Shokás volt a faluban, hogy azok a fiúk, akik megkapták a katonaságtól a behívó parancsot, összegyűltek a falu kocsmájában. A katonának álló ifjak bizony nagy áldozatot hoztak: házassodás helyett a haza szolgálatába álltak. A falu népe elbúcsúztatta a legényeket, színes szalagokat kötöttek a ruhájukra. A szerelmüktől elválni kényyszerülő lányok piros színű szalagot kötöttek kedvesüknek. Ez volt a regrutálás hagyománya, melyet Varga Albin, a Gencsapáti

Hagyományőrző Együttes vezetője táncosaival 2016-ban a Tavaszköszöntő ünnepségen el is táncolt Gerlecz László koreográfiája alapján, a Boglya Népzenei Együttes muzsikájával kísérve. Cákon az 1946-ban születettek voltak az utolsó regrutálók.

3.7. Cáki szokások - Gesztenyesütés Mindenszentek napján

Cák és Velem számára a Mindenszentek összekapcsolódott a gesztenyével. Ezen a napon az összegyűjtött gesztenyét szerte a környéken – sőt még a megyehatáron is túl - a temetők kapujában sütötték és árusították. A cáki fiatalok ezen a napon körbejárták a falut. Minden háznál megkínálták őket sült gesztenyével, néhol még egy pohár borral is.

4. Természet adta értékek

4.1. Cák az öt kőfejtő faluja

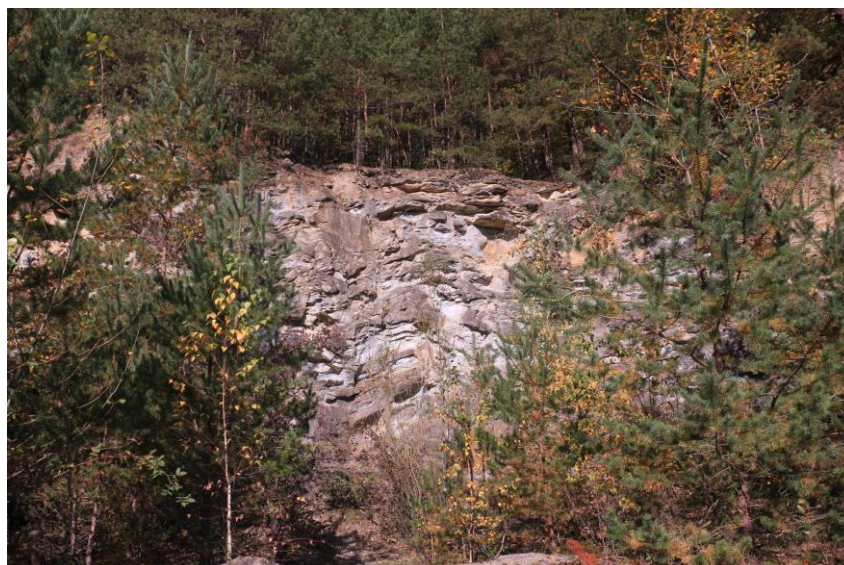
A cáki kőfejtő a velemi mészfilit formációhoz tartozó cáki konglomerátum tagozatot tárja fel, mely összecementált fluviomarin üledéket, elsősorban a paleozoikumban a zöldpala átalakulásából keletkezett márványt, mészfilitet, dolofilitet és dolomitot tartalmaz. A mészfilit-konglomerátum rétegek 200 - 500 méter vastagok. A kőfejtőben feltárt kőzetet kvarc- és kalcittelérek szabdalják, az ásványok elsősorban ezekhez kapcsolódnak. Fellelhető ásványfajták: albit, kalcit, kvarc, mangánoxidok, muszkovit, paragonit, pirit, rutil.

Ásványok a Cáki kőfejtőből, Fotó: geomania.hu

A mai turistalátványosságként ismert Kőfejtő csak az egyik kitermelésre használt terület volt Cákon, bár a legnagyobb, az úgynevezett Alsó kőfejtő. Egykor öt egymástól elkülönülő területen zajlott a fejtés, s mindegyik kőfejtő magántulajdon volt. Az 50-es években az ötből három (az Alsó kőfejtő, a Középső kőfejtő, és a Felső kőfejtő) bekerült a termelőszövetkezetbe. A velük szemben lévő két kisebb (Tanító kőfejtő, Pesszerék kőfejtője) magántulajdonban maradt, azok a tulajdonos családok szükségleteinek ellátására szolgáltak. A termelőszövetkezet állandó munkásbrigádot szervezett a két legnagyobb kőfejtőbe, mert nagy volt a kereslet a kitermelt kőre. 1970-1980 között olasz vendégmunkások fejtették a cáki követ. Az alsó bányában falazókövet, a felsőben pedig díszkővet bányásztak, mely oszlopok, kerítésspillérek és házak lábazatának anyagául szolgált. A középső fejtőben gyengébb minőségű követ termeltek, alapozásra volt alkalmas, ezért ott nem is volt folyamatos a termelés. A kőfejtőben nyert kőzeteket sok cáki és környékbeli ház alapozásához, építéséhez használták fel.

Az Alsó-kőfejtő

A kőfejtő ma újra magántulajdonban van, s az Őrségi Nemzeti Park védelme alatt áll. A kőfejtő környéke ugyanis védett fajok élőhelye.

4.2. A cáki gesztenyeliget és szomszédságában az orchideás rét

A Pincesor mellett egykoron tekintélyes gesztenyeliget magasodott. A gesztenyefákat nem kellett telepíteni, a gesztenyetermesztés hagyománya összekapcsolódott a szőlőtermesztéssel, ahogy régen mondták: kéz- a kézben járt a szőlővel. A cáki szőlők nemes bort adtak, Burgerlandban nagy volt rá a kereslet, bor-utakon szállították eladásra. A gesztenyetermesztés a szőlő-ültetvényeket pusztító filoxerajárványt követően az 1800-as évek végén lett igazán jelentős gazdálkodási ág Kőszeg-hegyalján. A bor mellett a gesztenye is rendkívüli értéknek, fizetőeszköznek számított a kereskedelemben. Egyetlen hátulütője az volt, hogy nem lehetett sokáig eltartani, legkésőbb adventig pénzzé kellett tenni.

Az, hogy a szelídgesztenye őshonos-e a Kárpát-medencében, már nagyon régóta vita tárgya. Sokak szerint a rómaiak, vagy később a törökök hozták be magukkal hazánkba, és terjesztették el itt, de az igazság az, hogy a nálunk megtalált levélkövéletek beszédesek. Ezek azt jelzik, hogy a szelídgesztenye ősidők óta keveréknövényként él a Kárpát-medencében és környékén, mint a tölgyfák mellett élő keveréknövény. Ugyan egy idő után az erdőterületeket megtisztították a tölgyfáktól, hogy a felszabaduló földterületeket mezőgazdasági művelésbe vonhassák, de az értékes gesztenyefákat meghagyták. Így jelentős gesztenyeligetek, sőt erdők is kialakultak.

Tovább kutatva kiderül, hogy valójában Délkelet-Európa párás hegyvidékeiről származik. Valóban párhuzamba hozható terjesztésük a rómaiakkal, mivel az ő köreikben nagy népszerűségnek örvendtek ezek a gyöngyszemek. Nagyon fontos táplálékuk volt. Tulajdonképpen kenyérnövény volt, melynek magjából lisztet őröltek. A mediterráneumban sok helyen kultikus tisztelet övezi, a régi görögök az istenek étkének tartották, ezért nevezték Zeusz makkjának meg Zeusz diójának.

Egy másik feltételezés-, vagy monda szerint hazánkba a tizenötödik században hozta be a szelídgesztenyét Itáliából Mátyás király hitvese, Beatrix királyné. Állítólag ekkor lett Mátyás király kedvenc eledele a gesztenyével töltött kappan, és sokoldalú felhasználhatósága miatt hamar a királyi udvar kedvelt csemegéjévé vált.

A néphagyomány szerint viszont egy századdal korábban, Károly Róbert telepítette Nagymarosra az első szelídgesztenye-erdőt. A gesztenye értékét jelzi az is, hogy ebből a gyümölcsből gyakran ajándékoztak a magasabb beosztású főuraknak, még a 17. században is. Valószínűleg római ültetvények maradványai a Börzsöny déli lejtőin, és a Naszály alján zöldellő szelídgesztenye-ligetek. A termesztés során jó részük kivadult. Jelentősebb szelídgesztenyések hazánkban az Alpok alján találhatóak. Legtöbbször fenyőfákkal keverednek. Az Alpok alján belül a Kőszegi-hegységben őshonos a szelídgesztenye. Meg kell azonban említeni, hogy nem válhatott volna domináns fajjá, ha az erdőgazdálkodásnak nem ez az egyik kitűzött célja. A Soproni-hegységbe

az 1850-es években telepítették. A telepítések kezdeményezője Muck Endre, a „soproni erdők atyja” volt.

Azokon a tájakon, ahol a föld alkalmatlan volt a művelésre, a családok számára a gesztenye a gabonát és a burgonyát helyettesítette. A lehullott gesztenyét zsákokban taposták ki tüskés burkából. Egyes helyeken burkostul hordóban tartották, majd füstön megszáritották. Volt, ahol megaszalták, és fogyasztás előtt meggőzölték. Több országban lisztet készítettek belőle, majd a gesztenyelisztet vízben, tejben megfőzve fogyasztották.

A mediterrán országokban ma is sokoldalúan használják, pl. Korzikán gesztenyesört, gesztenyeméz és lekvárt is készítenek belőle, de gyakran palacsintában vagy a kenyérben is kiváltják a liszt egy részét gesztenyeliszttel, amitől édeskés, finom gesztenye ízt kap az étel. A franciák köretként is fogyasztják: az áttört gesztenyét vajon párolt hagymához adják, sózzák, borsozzák, és tejszínnel keverik. Az angolszász vidékeken pedig szívesen használják töltelékbe, akár hússal kombinálva: az ünnepi pulykasült töltelékébe is gyakran kerül belőle.

Sajnos tévhit, hogy a gesztenyepüré hungarikum. A franciák Mont Blanc néven fogyasztják, de ők is az olaszok Monte Bincoját honosították. Az első leírása egy 1475-ös olasz szakácskönyvben olvasható.

A cáki gesztenyefákat napjainkra a betegségek, elsősorban az endotíás kéregelhalás megtizedelték. Az ültetvények nagy része a rendszerváltás után magánkézbe került. Ma már csak néhány példány látható a pincék fölött, illetve a kőbányán túl találni még pár öreg fát. A pincesorral szomszédos kb. 3 hektár területű réten fiatalabb, de már jól termő liget alakult ki. A réten szarvasmarhákat legeltetnek, s a szerencsés kiránduló megpillanthat itt két különleges orchideafajtát is, az agárkosbort és a bodzaszagú ujjaskosbort. A Magyar Állami Természetvédelem hivatalos honlapja szerint mindkét orchidea védett, Magyarországon ritka, de a Kisalföldön és a Kőszegi-hegységben több helyen is előfordulnak.

4.3. A Csurgó – Hordómosó forrás

A pincesor melletti forrást, a Csurgót sokáig a boroshordók mosására használták, innen ered a hordómosó forrás elnevezés. Vize kiváló minőségű, sokan messziről is elautóznak érte, és palackokban viszik haza otthonaikba. Magyarország egyik legtisztább ivóvizét tudhatják magukénak a cákiak, amit a rendszeres bevizsgálás tanúsít.

A Csurgó, Fotó: Gál Bea

4.4. A cáki patak völgye

A patak a falu északnyugati, külterületi részén ered, majd délkelet-keleti irányban továbbhaladva Kőszegdoroszlónál fut bele a Szerdahelyi-patakba. Partján két sudár jegenyenyár érdemel figyelmet.

4.5. A Botosok

Kőszeg-hegyalja legjelentősebb gazdálkodási ága - kedvező fekvése miatt - a szőlőtermesztés volt, egészen az 1800-as évek végéig, amikor a filoxérajárvány (szőlő-gyökértetű) 50 év alatt Európaszerte szép lassan elpusztította a szőlőültetvények jelentős részét. A helyi gazdák a vész után tértek át a gesztenye-, és gyümölcsstermesztésre. A falu határában erdősáv húzódott, a szőlőültetvények a mai gesztenyeliget fölött helyezkedtek el. Tanúságként még ma is találhatunk a Szita hegyen romos pincemaradványokat. Akkoriban még a legszegényebb családnak is volt egy kis darab erdője, és szőlője – még ha kicsit messzebb is, a Pogányokban. A családok hasonló életszínvonalon éltek, nem volt a faluban nagygazda, így nagyobb szőlőbirtokok sem, csak kis, családi gazdaságok. Mivel a szőlőhegy a kőbánya vonulatában fekszik, a talaj kavicsos, nem volt könnyű művelni, de nagyon szép termést hozott. Cák szőlőhegye Kőszegszerdahellyel közös.

A hegy falura néző oldalát hívják Botosoknak. Nevét valószínűleg a gyalogtőkék mellé szúrt támasztó funkciójú botokról kapta. Akkoriban nem volt arra pénze az embereknek, hogy karókat tűzzenek le a szőlő mellé, így csak a maguk vágta botokkal támasztották meg a tőkét. A gyalogtőke a fejművelésű szőlőtőke népies elnevezése, melynek nagy előnye, hogy művelése ugyan sok munkával jár, de az alacsonyan tartott tőkét takarással védeni lehetett a fagykároktól. A Botosok elnevezéssel összhangban helyi szokás volt a botfaragás. Szüretkor a termés mennyiségét – hogy hány puttonnyal hordtak már be a pincébe – egy hosszú boton rovátkákkal jelölték, majd ezt a botot a jó termés emlékére elhelyezték a pincében. A Botosokon várja vendégeit a Mándli- és a Stefanich pincészet.

4.6. A cáki öreg tölgyek

Két nagy tölgyfa is áll a faluban, egyik a kőfejtő mellett a játszótéren, a másik a Községi Ház udvarán. Mindkettő körülbelül 150 éves. Tekintélyes törzsátmérőjükkel tiszteletet ébresztenek az arra járókban. A kőfejtő mellett álló famatuzsálem körül kialakított padokon bárki letelepedhet és kényelmesen megpihenhet az idilli környezetben.

A 150 éves tölgy a Kőfejtő szomszédságában

4.7. A Foltos Szalamandra – avagy a félelmetes „Tűzlény”

A kétéltűek osztályába tartozó foltos szalamandrával (*Salamandra salamandra*) elsősorban tiszta vízü patakok és csermelyek közelében találkozhatunk, legnagyobb valószínűséggel 400 és 1000 méter közötti magasságban elterülő lomberdők árnyékos területein. Kőszeg-hegyalja egyik legjellemzőbb erdőlakója. Cák környékén is gyakran látható, hiszen itt minden életkörülmény kedvező a számára.

A Székelyföldön tárgyikként ismert 15 – 20 centiméter hosszú vaskos, tömzsi kétéltű első végtagjain 4, a hátsókon 5 ujj van. Hátán fekete alapon élénksárga, narancssárga pöttyöket, csíkokat visel, melyek minden egyednél eltérő mintázatúak. A foltok az állat mérgező bőrére hívják fel a figyelmet. Váladéka szembe vagy szájba jutva gyulladást-, - kisebb emlősöknél

izomrángást -, szapora szívverést és magas vérnyomást okoz. A foltos szalamandra alapvetően éjszakai állat, de nagyobb esők után nappal is találkozhatunk vele.

Európa több országában, így hazánkban is védett, eszmei értéke 50 000 forint. Ez a félénk kis állat nem mindig örvendett a maihoz hasonló népszerűségnek. Ki gondolná, hogy egykor babonás félelmeket okozott, s gyakran lett a hiedelmek ártatlan áldozata. A szalamandra az ókori és középkori néphit egyik leginkább titokzatos lényé. Egyes mítoszokban halhatatlan varázslény, másokban a bőre képes meggyógyítani bármilyen betegséget, de olyan mítosz is élt, mely szerint a szalamandra egy kicsi sárkány, melyből száz esztendő alatt a tűz kioltására is képes szörny fejlődik. A kereszténység kezdetén a pokol hírnökeként félték.

A római törvénykönyvek méregkeverőnek nyilvánították és kivégezték azt, aki szalamandra húst adott másnak. Arisztotelész úgy tartotta, hogy ha egy szalamandrárt beletesznek a tűzbe, a tűz kialszik. Plinius, római természettudós szerint a szalamandra kizárólag tűzben él, mert bőre olyan hideg, hogy a lángnyelveket is csak langyos simogatásnak érzékeli. E hiedelmek miatt a régmúlt időkben a szalamandráknak ajánlatos volt elkerülni a tűzvészeket, mivel a tűz eloltására gyakran vetették őket a lángok közé. Az alkimisták sem kímélték a szerencsétlen állatokat, mert azt gondolták, ha olvasztótégelybe teszik a kis kétéltűt, és az elszenesedett testére higanyt csöpögtetnek, aranyat kaphatnak. Ma már nem fenyegeti ilyen veszély, hiszen - mint minden hüllő és kétéltű – hazánkban védett.

Foltos szalamandra (Salamandra atra)

5. A művészetek és a kézművesség képviselői Cákon

5.1. Baberkoff Anikó és a Zenélő udvar

Baberkoff Anikó 1938-ban Budapesten született. Zenei tanulmányait 1951-1956 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen végezte hegedű és szolfézs szakon. 1956-ban Bécsbe költözött, s a Bécsi Zenei és Előadóművészeti Egyetemen karmestelést és zeneszerzést tanult. Házasságot kötött Peter Baberkoff karmesterrel, három fiuk szintén a zenei pályát választotta. Boris zeneszerző és zenetanár. Willy hegedűn-, Gogo zongorán játszik, mindketten szabadúszó zenészek. Anikó 1970-től zenepedagógusként dolgozott Németországban, Kodály zeneoktatási elveit követve. Módszeréről 1980-tól rendszeresen tart előadásokat.

Magyar gyökereit sohasem feledte, időről-időre hazalátogatott Magyarországra. Egyik látogatása során nagyon megtetszett neki a cáki "nyugalom völgye". Úgy érezte, végre rátalált a tökéletes helyszínre egy természet-közeli zenei táborhoz. 1993-ban megvásárolt egy kis parasztházat a Fő utcában, melyet négy nyáron át újíttatott. 1998-ban elkészült a ház és az udvar felújításával, s megnyitotta a "Zenepajtát". A következő évben, 1999-ben került megrendezésre az első zene-tábor német gyerekek számára. Hosszú zenei pályája során Anikó sajnálattal tapasztalta, hogy a gyerekeket Németországban nem a megfelelő módszerrel vezetik be a zene világába. A zenepedagógus hölgy Kodály Zoltán elveit alapkőként kezelve - hozzáadva a saját játékos mutogatós-szolmizálós módszerét – élmény-dúsan tanít, megismerteti növendékeit az éneklés örömeivel, így a jövődő kis zenészek játszva szeretik meg a muzsikát és a hangszereket, valódi örömmel tanulnak, majd később értő füllel tudják hallgatni a zenét. Cáki házában egy-egy turnusban 10-12 gyermeket fogad, 5-től egészen 16 éves korig, akikkel az élő hang mellett hegedűn, zongorán, furulyán játszanak. A táborokban a tanárnő egykori tanítványai, zenész barátai is oktatnak, gyermekeket, felnőtteket, mindenkit, aki örömmel, nyitott szívvel közelít a zenéhez. Anikó Cák iránti elkötelezettségének jeléül a falubelieket díjmentesen tanítja. Neki köszönhetően nyaranta zongorafutamokkal, hegedűszólamokkal, csilingelő énekléssel és nagyon sok nevetéssel telik meg a kis parasztház udvara. Meghívott zenésztársai ingyenes koncerteket adnak vendégeskedésük során. Az elmúlt két évtizedben a pünkösdi koncerttel kezdődően fogalommal vált a "Zenélő Udvar" név. A környékről, főként Kőszegről érkeznek a rendezvényekre vendégek.

Anikó meghívására 1998 óta közel kétszáz magyar és német zenész jött el Cákra, fellépési díj nélkül, kizárólag a zene iránti szeretetüktől vezérelve, köztük kórusok és kamarazenekarok. A Zenélő Udvar színpadán olyan hírneves művészek fordultak meg, mint Töröcsik Mari, Schäffer Erzsébet, a Magyar Örökség-díjjal kitüntetett Angelica leánykar, gróf Nádasdy Borbála és Megyesi Schwartz Lucia. Anikó képzőművészeti kiállításokat is szervezett, ahol a muzsika „csak”

ihlető volt. 2001-től a fellépők az udvaron épült szabadtéri színpadon - mely valójában egy cáki kőből emelt mini anfiteátrum - mutatják meg a valódi "örömenét", de a zenei előadókon kívül táncos bemutatóknak is tudnak helyet biztosítani az erre a célra kialakított táncteremben.

Baberkoff Anikó lenyűgöző eredményeket ért el a Kőszeg-hegylajai kis településen, s tagadhatatlanul sokat adott Cáknek. Művészet iránti alázata abban is megmutatkozik, hogy tapasztalatait készséggel megosztja az arra nyitott itthoni zenetanárokkal is.

5.2. Both Ágnes – zongoratanárnő és férje, Stuller Géza - hegedűművész

Stuller Géza hitvesével, Both Ágnes zongoratanárnővel és két fiukkal, Ágostonnal (hegedű) és Damjánnal (cselló) 2008 augusztusában költözött Cákra. A falu lakóinak nem kellett sokat várniuk, hogy megismerhessék a családot, mert az Adventi koncerten már a színpadon mutatkoztak be.

Both Ágnes 1985-ben kapta meg zongoratanári diplomáját kitüntetéssel. Pályáját a budapesti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola, Gimnázium és Zenei AMI-ban kezdte zongoratanárként és korrepetitorként, majd 1998-ban a Szombathelyi Bartók Béla Zeneiskola AMI-ban folytatta a munkát egészen 2018 májusában bekövetkezett haláláig. Rendszeresen készített fel növendékeket különböző továbbképzésekre, illetve zenei táborok zongora kurzusaira. A zene gyógyító, és fejlesztő hatásában bízva sajátos fejlesztési igényű gyerekekkel is foglalkozott (pl.: tanított például látássérült gyerekeket). Osztályhangversenyeit sziporkázó ötleteinek megvalósítása jellemezte. A zongorázás mellett ritmus-taps játékok, éneklés, a növendékek saját műveinek bemutatása, jelmezek, sőt prózai, színészi alakítások is tarkították koncertjeiket. Hosszú éveken át volt zongorakísérője országos és regionális cselló- és hegedűversenyek díjazott növendékeinek. Az utóbbi pár évben zongoratanárként is számos rendkívül kimagasló eredmény fűződött nevéhez.

Éveken keresztül szervezett nyári tábort a cáki gyerekek számára, melynek célja az volt, hogy a gyerekek megismerjék a környezetüket, a falu lakóit, és értékeit.

Stuller Géza Bécsben zenél, fiai is ott tanultak tovább. Számos elfoglaltsága ellenére sosem tagadja meg a falu rendezvényein való szereplést, s teszi ezt - akár egyedül, akár fiai társaságában - teljesen díjmentesen, a közösség javára. A Tavaszköszöntő rendezvényen állandó fellépő, de minden nagyobb falusi programon szívesen áll színpadra, legyen az a Kultúra napja, vagy a nevéhez fűződő Adventi koncert.

5.3. A Cirákulum együttes cáki tagjai: Gelencsér Ildikó, Trifusz Péter és Török Miklós

A névválasztás egy gyors rögtönzés eredménye: az előd zenekar, a Ciróka nevének és a karácsonyi csoda=mirákulum játékos összefűzéséből alakult ki a CIRÁKULUM név. Amit talán jobban meg lehet érteni, ha tudjuk, eleinte, csak az Advent időszakában koncerteztek. Repertoárjuk is ennek megfelelően alakult: karácsonyi népdalokat, középkori énekeket és a Karácsonyhoz kapcsolódó énekelt verseket adtak elő, köztük Kaláka és Sebő szerzeményekkel. A kezdeti felállásban Gelencsér Ildikó, Hóbor Hajnalka, Szajkó István, Török Miklós és Trifusz Péter zenéltek és énekeltek együtt. A zenekar több tagcserén is átment, jelenleg Gelencsér Ildikó, Török Miklós és Trifusz Péter mellett Tompa Kirisztián és Szarvas Péter alkotja a Cirákulumot. Az együttes tagjait a barátságon túl az tartja össze, hogy mindannyian a zene szeretetében élnek, szeretnek ezzel örömet okozni, és hisznek a zene és a versek közösségteremtő erejében. Repertoárjuk sokszínű, melynek bázisát a népzenei feldolgozások és a megzenésített, énekelt versek jelentik. Fellépnek fesztiválokon (Orsolya-napi Vásár, Savaria Karnevál, Cádi Őszköszöntő), de hívják őket önálló koncertekre is, több külföldi koncertet is adtak. Évek óta hagyományosan az utolsó adventi esték egyikén a kőszegi vár lovagtermében adnak adventi koncertet, mely már olyannyira hagyománnyá vált, hogy a Cirákulum mirákuluma (csodája) nélkül talán el se jönne Kőszegen a karácsony varázsa.

A Cirákulum együttes cáki tagjai: Gelencsér Ildikó, Török Miklós és Trifusz Péter

Az együttes három tagja cáki illetőségű: Gelencsér Ildikó, Trifusz Péter és Török Miklós. Egyikük sem tőzsgyökeres cáki, mint oly sok más művészembernek, valószínűleg nekik is a táj ihletet adó szépsége mellett a zsongó világtól való elvonulás lehetősége adta az intuíciót, hogy éppen itt telepedjenek le. A zenekar szinte a kezdetektől Cákon tartja próbáit.

Gelencsér Ildikó művelődésszervező, művészeti vezető

A Wlassics Gyula-díjas Ildikó mellett, hogy 1996-tól a Kőszegi Várszínház és Jurisics-vár Művelődési Központ munkatársa – hosszú évek óta a nyári színház szíve-lelke, a programok megálmodója – a Cirákulum együttes énekes-zenésze. Sokoldalú népművelő, aki – egykori óvónőként – jó érzékkel és nagy empátiával szervez gyermekprogramokat, kézműves foglalkozásokat, vagy éppen színházi előadásokat. A Cádi Kulturális Egyesület alapító-, és 2019-ig elnökségi tagja. Örömmel és nagy kreativitással főz, készít házi finomságokat. Ezt tanúsítja „A Jurisics vár konyhája” című receptkönyve és a sok elnyert díj Az Alpokalja ízei gasztronómiai versenyen. 7 éve a Kőszegi Versstúdió vezetője. Sokoldalú, 20 éves közösségépítő tevékenységének köszönhetően 2016 januárjában elnyerte a Dr. Kiss Gyula Kulturális Egyesület „Közösségi kultúráért” elnevezésű kitüntetését, valamint 2019-ben Kőszeg Város Pro Communitate díját. Ildikó tizenévesen, 1985-ben kezdett zenélni a Ciróka együttesben, majd a zenekar megszűnése után a Ciróka két tagjával: Szajkó Istvánnal és Török Miklóssal, valamint Hóbor Hajnalkával és Trifusz Péterrel megalapították a Cirákulumot.

Trifusz Péter grafikus, képzőművész

Trifusz Péter neve mellett több definíciót is fel lehetne tüntetni: középiskolai tanár, grafikusművész, díszlet- és jelmeztervező, fotóművész, zenész. Ő mindez együtt, egy rendkívül sokoldalú és kreatív 21. századi művész. Két évtizede a Kőszegi Várszínház állandó grafikusa, a Mesebölt Bábszínház is az általa készített plakátokkal hirdeti előadásait. Számos bábszínházi darab díszlet-, jelmez- és bábtervezője. Készített díszletet a Kőszegi Várszínháznak is. Gergye Krisztián kortárs táncos, koreográfus és rendező több előadásának alkotótársa, képzőművészeti konzultánsa volt.

Fotóival találkozhatunk kiállításokon, és könyvek-, kiadványok illusztrációjaként. Oroszy Csaba, Kaczmarski Ágnes, Dömötör Katalin és a Wöres Sándor Színház „Miért szép?” című művészemberek munkásságát bemutató dokumentumsorozatának 2018-ban készült epizódja az ő műhelytitkairól rántja le a leplet. 1997 és 2001 között a Dr. Nagy László EGYMI-ben oktatott, majd 2001-től 2014-ig a Jurisics Miklós Gimnázium tanára volt: rajzot, művészettörténetet és médiaismeretet tanított. Rajz- és fotószakkörökön, valamint média fakultációkon diákok sokaságát részesítette művészeti tehetséggondozásban. Emellett 2010-ig párhuzamosan az Evangélikus Kereskedelmi és Mezőgazdasági Szakközépiskolában is óraadó tanár volt, ahol reklámgrafikát és weblaptervezést tanított. 2016-tól 2020-ig a Kőszegen alapított iASK (Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete) művészeti munkatársa volt.

Számos kőszegi vonatkozású könyv elkészítésében is részt vett tervezőként és szerzőként is, kiemelve a Péter képeivel és Bokányi Péter írásaival kiadott KŐSZEG című albumot. 2017-ben Ilon Gábor régésszel közösen alkották meg – társadalmi felajánlásként – *A Kőszeghegyalja régészeti öröksége* című olvasókönyvet, amely közel ezer kőszegi diákhoz jutott el ingyen. A Cáki Kulturális Egyesület alapító tagja és 2019-ig elnöke. A Cirákulum zenekar alapító tagja, zenei vezetője.

Török Miklós mérnök-tanár, csellista

Török Miklós a Kőszegi Zeneiskolában tanult zenét, választott hangszere a cselló. Ez a hangszer már hagyományosnak tekinthető a családban: a nagypapa is csellón játszott, 100 évnél is öregebb hangszere családi ereklye. Középiskolás éve alatt nem volt alkalma folytatni zenei tanulmányait. A főiskolán ugyan örömmel nézett egy zenekarban, de ez inkább alkalmi volt. 1981-től agrármérnökként tevékenykedett a Kőszeg-Hegyalja Termelőszövetkezetben, ahol növénytermesztési ágazatvezető volt. 1985-től kezdett tanítani a Hámán Kató Mezőgazdasági Szakközépiskolában: növénytermesztés, mezőgazdasági géptan, talajtan, gazdaságtan, munkavédelem, stb. tantárgyakat. 1986-tól a zene ismét a mindennapjai részévé vált, tanártársával és két diákkal (az egyik Gelencsér Ildikó volt) megalakult a Ciróka együttes. A zenekar tíz évig, 1996-ig működött.

1999-ben Kőszegről családjával kiköltözött Cákra. 2008-tól - a Cirákulum együttes megalakulásától - nagybőgőn is játszik. Zenésztársai kérésére ismerkedett meg ezzel a hangszerrel, melynek kissé mélyebb basszus hangzása bizonyos zeneművekhez jobban illik a csellónál. Bár 2017-től nyugdíjas, tanári pályáját nem adta fel: továbbra is a Kőszegi Evangélikus Középiskolában (TEKI-ben) tanít óraadó tanárként.

5.4. Horváthné Ávár Judit – hagyományőrző néptáncos

Judit 9 éves koráig Kőszegen élt szüleivel. Alsó tagozatos korában – már nem is emlékszik, hogy saját elhatározásából, vagy szülei javaslatára – a Kőszegi Együttesben kezdett táncolni. Ettől kezdve a tánc iránti szenvedély élete szerves része lett. Az ifjú kis táncosokkal már akkor is a Dvorák házaspár foglalkozott. A Jurisics vár Lovagtermében tartották a próbákat, elől a nagyok táncoltak, hátul pedig az utánpótlás. Néhány évvel később Dvorákék megalakították a Hajnalcsillag Néptáncgyűttest, melynek így Judit is az egyik ifjúsági alapító tagja lett.

Mivel édesanyja visszavágyott szülőfalujába, Cákra költöztek, s Judit is itt telepedett le férjével. 2007-től a Hajnalcsillaggal párhuzamosan a Gencsapáti Hagyományőrző Néptáncgyűttesben is

táncolt. 2010-ben - kisfia megszületése után – nehéz döntést előtt állt: választania kellett a két szívének kedves együttes között, mivel az anyaság mellett nem lett volna ideje mindkét tánccsoportban aktívan szerepelni. A mérleg nyelve végül a gencsi együttes felé billent, mert itt a csoport összetétele Judit korosztályának inkább megfelelt. Ma már három gyermek boldog édesanyja, s mindkét kislánya (3 és 1,5 évesek) rajongva szemléli tánclépéseit. A Gencsapáti Hagyományőrző együttesben Molnár Péter és Györke Eszter művészeti vezetők irányításával azon munkálkodnak, hogy a vasi táncművelés ne merülhessen a feledés homályába. Az együttes vezetője Varga Albin, kinek oldalán Judit 2013-ban az országos szintű Fülöp Ferenc táncbemutató díját is kapott. Ezen a rendezvényen – szigorúan nem versenynek nevezik, mert különböző táncokat nem lehet egymással versenyeztetni – minden együttes a saját tájegységének táncát mutatja be, s az 5 tagú szakmai zsűri azoknak ítél Fülöp Ferenc díjat, mely táncosok leginkább meg tudják őrizni saját táncuk hagyományait mind megjelenés, mind pedig kivitelezés szempontjából.

Judit rendkívül élénk, inspiráló személyiség, aki sosem tagadja meg, hogy a falu rendezvényein színpadra lépjen, s népszerűsítse a vasi táncokat az ifjúság körében.

5.5. Ördögh László - festőművész és neje, Mici néni - belsőépítész

Ördögh László magyar festőművész, többszörös országos, Európa- és világbajnok repülőmodellező Miskolcon született 1923-ban. Festészeti tanulmányait Budapesten, a Képzőművészeti Főiskolán végezte 1949-ben. A diploma megszerzését követően Firenzében látogatta az akadémiát, ahol önarcképével díjat nyert. Visszatérése után három évig Dénes Jenő restaurátor professzor tanársegédjeként működött a Képzőművészeti Főiskolán. 1950-ben feleségül vette a vajdasági származású Janz Mária, aki szüleivel politikai okokból, vagyonuk elkobása után menekült Magyarországra. Mária Budapesten, egy cselédszobában szállt meg egy zsidó családnál, a szállásért cserébe a gyermekeiket tanította németül. Felvételt nyert az Iparművészeti Főiskola belsőépítész szakára, de hiába szeretett volna az egyetem mellett dolgozni, az csak magyar állampolgároknak volt szabad. Egyik barátnője születésnapjára partiján találkozott Ördögh Lászlóval. Esküvőjük után Mária megkapta az állampolgárságot, és végre vállalhatott munkát. Egy év múlva megszületett egyetlen fiúgyermekük, ifj. Ördögh László, aki szintén művészeti pályára lépett. (Kezdetben ötvösként, később ipari formatervezőként tevékenykedett, hosszú évekig Németországban. Napjainkban saját szoftverkészítő vállalkozását igazgatja Budapesten.) Mária tehetségesnek bizonyult a karácsonyfadísz festésben, s egy üvegfúvóval közös vállalatot alapított. A festést otthon végezte, mellette el tudta látni kisfiát. László műszaki-rajzolásból tartotta fenn a családot. A második világháború utáni években a

háaspár csatlakozott a Nagymarosi Művésztelep körül kialakul művészközösséghez, de állandó kapcsolat fűzte őket a Szinyei Merse Pál Társasághoz is, annak fennállásáig. László képeit vásárolta a Fővárosi Képtár és kapott megrendeléseket a Művelődésügyi Minisztériumtól is, annak ellenére, hogy soha nem volt hajlandó a diktatórikus rendszer kiszolgálója lenni, és időről-időre politikai megfigyelés alatt állt.

Az ötvenes években a magyar modellező csapat komoly nemzetközi eredményeket ért el, ami kiváltságos helyzetet jelentett a csapat tagjai számára. Ördögh László 1956-ban tagja volt a Cranfield-ben világbajnokságot nyert magyar csapatnak. Itt egyéni ötödik helyezést ért el. Ugyanebben az évben a körrepülő-műrepülő csapat tagjaként is világbajnoki címet szerzett Brüsszelben. ÖME és ÖMÜ jelzésű modelljeit a pontos, szinte művészi kidolgozás jellemezte. A hatvanas évek elején súlyos allergiás megbetegedést váltottak ki a modellezéshez használt vegyszerek. Emiatt egy időre a festészettel is felhagyott. A kényszerű szünet alatt inkább pasztell rajzok születtek, s iparművészeti tevékenységgel bővült a repertoár. Bőrrel éppúgy dolgozott, mint fával vagy fémmel. Ötvös munkáit, bőr tükreit iparművészeti boltok árusították. Szerencsére az allergiás panaszok hamarosan elmaradtak, s a művész visszatérhetett az olajfestészetéhez, melyhez mindvégig hű maradt.

A hatvanas évektől a Zsenyey Alkotóház rendszeresen visszatérő alkotója lett. Szoros barátságot kötött a művésztelep igazgatójával, Majtényi Károllyal, valamint Kiss Sándorral és Lesenyey Márta szobrászművészekkel is, akik Budapestről leköltözve Zsenyeyen telepedtek le. Ezeknek a baráti szálaknak nyomán alakult ki a vasi táj iránti vonzalom, mely az idősödő művész festészetének meghatározó motívuma lett. L. Cákra Mária tudóasztmája kapcsán kerültek – olyan helyet kerestek, ahol tiszta a levegő, s barátaik javaslatára vásároltak nyaralót Cákon. Későbbi házuk belső-udvaros kialakításába azonnal beleszerettek. Ászlónak Budapesten jól működő iparművészeti stúdiója volt. Rusztikus bútorokat tervezett; ő készítette el a mintadarabot - bár sosem tanulta ezt a mesterséget - egy asztalos pedig gyártotta. Képeiből is szépen profitált, rendszeresen voltak kiállításai. Olyan korban részesült nemzetközi elismerésben, amikor korlátozott mozgási szabadsága volt a magyar művészeknek. Műveit kiállították Kanadában, az Amerikai Egyesült Államokban, Franciaországban, Svédországban és Németországban. Az utazásokat részben a repülőmodellező sportkarrier tette lehetővé.

A művész házaspár 1989-ben teljesen feladta budapesti otthonát a Gellérthegyen, és végleg letelepedett az addig nyaralóként használt cáki házban. Itt élt és alkotott a festőművész 2007-ben hirtelen bekövetkezett haláláig. Egy éven keresztül Ördögh László a község polgármesteri hivatalát is betöltötte.

Az impresszionista festők magyar követőjeként színek érzékeny vibrálásával mesterien varázsolta a tájat a vászonra. A tiszta, mesterkéletlen falusi élet iránti szeretete nyilvánul meg

képeiben. Festményeit benépesítik a hordómosó, mezőgazdasági munkát végző, vagy éppen borozgató falusi emberek, kedves szomszédok. A cáki és burgenlandi táj szépségét nagy szeretettel örökítette meg minden évszakban. Lászlót úgy is emlegették, hogy a „cáki várúr”, nemesi származására, és gazdag tárgyi értékgyűjteményére utalva. Otthonuk két szobájában néprajzi gyűjteményüket állították ki. Az egyikben erdélyi textíliákat (kalotaszegi népviseletet, hímzett párnákkal díszített baldachinos ágyat), a másikban Hartáról hozott szép, festett bútorokat, közülük a legrégebbi 1856-ból származik. A 300 darabos habán edény-gyűjtemény önmagában is figyelemre méltó. A ház padlásán a művész festményeiből galériát alakítottak ki. Nemesi származásának bizonyítéka, az 1630 – ből származó oklevél.

Utolsó éveiben sokat foglalkoztatta a halál gondolata. Drámai önarcképek tükrözik belső vívódását, élettől való távolodását. 85 éves korában nagy életművet hátrahagyva hunyt el: több mint 100 képet alkotott, többet cáki témában. Halála után családja nyolc - témáját tekintve a borsodi térséghez kötődő - olajfestményét ajándékozta szülővárosának, a miskolci Herman Ottó múzeumnak. Hagyatékát felesége gondozta. Közös szellemi hagyatékukat haláluk után fiuk, ifj. Ördögh László ipari formatervező viszi tovább, a CARP metavers művészeti csoport alapítója, valamint unokájuk, Ördög Noémi (Naomi Devil) festőművész.

5.6. Sodics László – festőművész

Gyermekkorában szüleivel 6 évet Cákon élt, majd felnőttként egy évet ismét itt töltött. Ezek az időszakok jelentősen befolyásolták művészetét. Ő maga úgy véli, hogy a cáki gyermekévek hatására tudott természet-közeli alkotóvá válni. Festményeinek témája sok esetben Cák. A falut mindig a szíve egyik díszhelyén őrizte, saját elmondása szerint a mai napig nem látott még ennél a kis falunál szebbet. A festészet mellett két hobbija van: a fafaragás és a méhészet. A faragás művészetébe szívesen vezette be az érdeklődő cáki gyerekeket is a nyári szünidőben. Kőszegre költözése után is megtartotta a cáki házat, udvarán méhészkedett, esetenként 130 méhcsaláddal. Ma már korából adódóan ritkábban látogat Cákra, a méhészkedést sem végzi már nagyüzemben. De gyökerei mindörökké a faluhoz kötik.

Botfaragás Sodics Laci bácsival a nyári táborban, Fotó: Gál Bea

5.7. A cáki kosárfonók – Szalai János, Tóth György és Bálint Zsolt

Mindhárom kézműves a nagyszülőktől örökölte a mesterséget, bár egyikük sem hivatásszerűen műveli, csupán mellékállásban, hobbiból. Az is mindhármukról elmondható, hogy ifjú éveik alatt hanyagoltál a kosárfonást, s csak később, felnőtt fejjel elevenítették fel a szunnyadó tudományt.

Közülük a legidősebb mester Szalai János, aki közel 70 évig folyamatosan fonta a szebbnél szebb kosarakat. Egy időben kipróbálta magát a pálinkás demizsonok drótfonásában is, ami a 70-es 80-as években volt divatban. Egy alkalommal az Országos Kosárfonó Találkozón is részt vett. Jani bácsi egészsége ma már nem teszi lehetővé, hogy szenvedélyének hódoljon, de munkássága fennmarad a falu emlékezetében.

A civil foglalkozását tekintve kőművesként tevékenykedő Tóth György a nagyszülőkön kívül édesapjától is elleshette a kosárfonás csínját-bínját. Elsősorban hántolatlan fűzvesszőt használt kosaraihoz, de mivel a környéken kevés az alapanyag, más anyagokkal is próbálkozott, például a komló indájával.

A legfiatalabb a sorban Bálint Zsolt, aki otthona csendjében, szerényen fonta sorra a bútorokat, szekrényajtókat (hozzá kell tennünk, hogy a kosárfonás magasiskolája a bútorkészítés). Tehetsége valószínűleg titokban marad, ha egyszer meg nem látja a teraszán a fonott garnitúrát Paukovics Józsefné, s el nem kezd érdeklődni mester személye iránt azzal a céllal, hogy meghívja a mestert a Pincesorhoz a következő kézműves kiállításra.

Kosárfonó kirakodóvásár az Őszköszöntőn, Fotó: Győrfi Szabina

5.8. Paukovics Józsefné – gyógypedagógus, sokoldalú kézműves

Paukovics Józsefné Margit Cákon nőtt fel, itt végezte az elemi iskola 8 osztályát, majd felnőve Kőszegen élt 25 évig. 1974-től a Dr. Nagy László Gyógypedagógiai Intézetben dolgozott 40 éven át, végigjárva a ranglétrát. A Gyógypedagógus diplomát munka mellett, levelező tagozaton szerezte meg, s a kézműves mesterségekhez is ebben az időszakban került közel: népi játszóház-vezető kurzuson vett részt, majd a Velemi Alkotóházban szövést és kosárfonást tanult, mely tudásának nagy hasznát vette a tanítványainak szervezett kézműves-foglalkozások alkalmával, kolléganőjével közösen indítottak egy szövőosztályt is. 2002-ben, miután gyermekei – építész-technikus fia és pedagógus lánya – kirepültek a családi fészekből, rábeszélte férjét, hogy költözzenek Cákra, mert hiányzott neki a „nyugalom völgye”. Nagy veszteségnek érezte, hogy a falu időközben iskola nélkül maradt, ezért nekilátott megszervezni az egykori cáki általános iskola találkozóját, melynek hatalmas sikere volt.

A falu lakóinak hamar feltűnt Margit kivételes szervező-, és népművelő készsége, melyet mind képviselőként, mind pedig polgármesterként hasznosítani tudott. Szerepet vállalt az önkormányzat és a Savaria Múzeum támogatásával a Kőszeghegyaljai Idegenforgalmi Egyesület által elindított Tavaszköszöntő program megszervezésében, melyhez később a Kőszeg-hegyaljai Kézművesek Vására kapcsolódott. 2006-ban Baberkoff Anikó közreműködésével sor került az első Adventi Koncertre. Polgármestersége idején a Nemzeti Művelődési Intézettel együttműködve kétszer rendezte meg Cákon a Kapunyitogatót, melynek célja a kis települések nyitása a turisták felé hagyományőrző programokkal.

Ekkor már két segítőtársa is akadt a szervezőmunkában: Gál Beáta, és Nagy Lászlóné Rózsa. Hármukat a kultúráért való tenni vágyás, illetve a kézművesség iránti vonzalom kapcsolta össze. Gál Beával a tanulni vágyás is közös szenvedély, együtt jártak csipkeverő-tanfolyamra Szombathelyre és a nemezelés fogásait is ellesték Pajor Andrea kőszegszerdahelyi nemezelőtől. Polgármestersége második ciklusában segítőit már a képviselőtestület tagjai között üdvözölhette. 2016-tól – megfelelő jelölt hiányában – a múzeumőri teendőket is magára vállalta a Pincesoránál.

5.9. Gál Bea – az ezerarcú alkotó

Már 23 éve annak, hogy a sors Budapest mellől Cákra sodorta Beát, amit azóta sem bánt meg. Beleszeretett a környékbe, megszerette az itt élő embereket. Mindig is vonzotta a falusi élet, ezért is járt szívesen nyaranta a Szil községben élő nagymamájához, aki páratlan türelemmel tanította őt varrni és hímezni. Innen ered az az adottsága, hogy a megszerzett tudását a legfiatalabb korosztálynak is képes átadni. A házában kialakított, a cáki gyerekek által csak „Kuckó”-nak hívott műhelyben számtalan húsvéti és karácsonyi ajándéktárgy született a kis kezek által. Advent időszakában is itt készültek azok a meglepetések, amelyeket a gyerekek az Adventi koncertek végén csillogó szemmel adtak át a vendégeknek. Több éven keresztül a cáki adventi koncertek megálmodójával és karnagyával, Both Ágnessel közösen szervezek nyári táborokat, melyeknek egyik célja volt, hogy a táborozó gyerekek játékos módon ismerjék meg saját környezetüket, a körülöttük fellelhető természeti kincseket, valamint az itt élő embereket és munkásságukat. Így tekinthették meg Ördög László festményeit, Mici néni néprajzi gyűjteményét, Bartalos Ottó régi használati tárgyait, Jolán néni kiskertjét, vagy éppen hallgathatták Sodics Laci bácsi történeteit a régmúltról.

Bea az évtizedek során számtalan kézműves technikát sajátított el, legtöbbet autodidakta módon. Kipróbálta már a szövést, selyemfestést, gyöngyfűzést, gyertyaöntést, belekóstolt a kosárfonás, a nemezelés és a csipkeverés művészetébe. Tartott kézműves foglalkozásokat falurendezvények és táborok alkalmával, de tudását az erdélyi Hunyad Megyei Magyar napokon is hatalmas elismerés övezte. Alkotásait a cáki Községi Házban, a kőszegi Művészetek Házában, a Hotel Írott-kő aulájában és Ausztriában is volt lehetősége megmutatni.

2008 óta rendszeresen készített fotókat a falurendezvényeken. Évekig az ő keze munkáját dicsérte az évről évre felállított betlehemi jászol, de más rendezvényekre is alkotott látványos figurákat, bábukat. A falu dekorálásában és a rendezvények alkalmával kölcsönösen segítettek egymást Nagyné Geyer Rozáliával, Paukovics Józsefnével és Dobozi Jánossal.

Mivel gyermekei már felnőttek, napjainkban újra teret tud engedni az alkotás iránti szenvedélyének. Megszerzett tudásának és páratlan kezűgyességének köszönhetően kis műhelyében újabb és újabb remekművek születnek.

6. Jelentős Cákiak

6.1. Pontyos György – a katolikus egyházközség vezetője

Úgy tartja a mondás, hogy abból lesz igazán jó vezető, aki nem akar vezető lenni. Talán így volt ez Pontyos György esetében is, aki többször töltötte be a polgármesteri tisztséget Cákon hosszabb-rövidebb ideig. Tőzszyökeres cákiként mindig is szívén viselte a falu sorsát, s késztetést érzett rá, hogy tevékenyen részt vegyen a közösségi életben. 1984-től a Népfrontban tevékenykedett, mely szervezet akkoriban faluhelyen a társadalmi-, és kulturális élet szervezője volt. Elnöke a nyolcvanas éveiben járó Várhelyi József rendkívül agilis ember volt, számos rendezvényt szervezett, köztük nőnapokat, megemlékezéseket, ünnepségeket. Kőszeg-hegyalján 1985-ben kezdődött a vezetékes ivóvízhálózat kiépítése. A megyei tanácsülésen György olyan meggyőzően érvelt, hogy felszólalásának köszönhetően az önerőként fizetendő 56 ezer forint felét a megye átvállalta.

A rendszerváltást követően képviselőként segítette Ördögh László polgármester munkáját. Ebben az időszakban vette kezdetét Cákon a csatornázási beruházás tervezése, ami hatalmas terhet jelentett a településnek, és a képviselőtestületnek. Valószínűleg ez volt az oka, hogy Ördögh László 1992-ben lemondott tisztségéről. Az időközi választást Tóth Miklós erdész nyerte meg, aki 1996-ig volt Cák polgármestere. Ebben az időszakban a natúrpark támogatásával megnyert pályázati forrásból megkezdődött a kerékpárút-, és a kerékpáros pihenőhely tervezése, s emellett a csatornázás kivitelezése során is komoly nehézségek léptek fel. A felhalmozódott problémák a polgármestert lemondásra késztették. Ekkor alpolgármesterként ideiglenesen György vállalta el a falu vezetésének feladatát az áprilisi választásokig, amikor újra képviselőként került be a testületbe. Ebben a ciklusban a cákiak Németh László fadaragó mesternek szavaztak bizalmat, aki látva a tetemes feladatokat, néhány hónap után visszaadta a megbízatást. Ismét György volt az - aki a nehézségek ellenére - vállalta a tisztséget. 1997-ben az időközi választáson többek kérésére polgármesterjelöltként indul, amit meg is nyert, s egészen 2010-ig igazgatta a cáki fejlesztéseket. Mert fejlesztésből nem volt hiány. A csatornázási terv megvalósulása után következett a vezetékes gáz bevezetése, majd az internet-hálózat kiépítése. Nagy feladatot jelentett a zártkerti ingatlanok közművesítése. A rendszerváltás utáni első ciklusban a kis települések évente 2 millió forint állami támogatást kaptak fejlesztési célra, ez fedezte az újításokat. Polgármestersége idején több önkormányzati utat aszfaltoztak le, s nehéz harcokat kellett megvívnia az állami tulajdonú útszakasz javításáért is. Ebben az időszakban alakul meg a Sportkör. Utolsó ciklusában Paukovics Józsefné későbbi polgármester a képviselőtestület tagjaként segítette munkáját.

György a polgármesterség mellett főállásban Kőszegen, a bútorszövetgyárban a festődét vezette. Édesapjától örökölte meg az egyházközség képviselői tisztségét. A tanács-rendszer idején Hollósi István volt a falu előjárója és az egyházközség elnöke, Pontyos Gyula (György édesapja) a gondnoka, majd őt betegsége miatt Szalay József követte, György pedig az egyházközségi testület képviselője lett. 1976-ban, az akkori plébános, Seregély Egri Érsek úr javaslatára megkezdték a templom külső-belső felújítását.

Ebben az időszakban mind a négy hegyaljai település temploma megújult. 1994-ben, a templom felszentelésének századik évfordulójára kívülről újból felújították, s készítették Őrbottyánban egy kis lélekharangot is a II. világháborúban beszolgáltatott mellékharang helyett. A rendelet szerint minden falunak meghatározott mennyiségű bronzot kellett adományoznia háborús célokra. A legtöbb falu a harangját áldozta fel. György a korabeli feljegyzésekből, és a falu szájhagyományából tudja, hogy a négy hegyaljai településnek együtt 470 kg bronzot kellett adnia, s a cáki templom nagyharangja nagyjából ilyen súlyú volt. Ezét a szomszédos települések meggyőzték a cákikat, hogy közösen szolgáltatassák be a nagyharangot, s majd a háború után ők is hozzájárulnak egy új harang öntéséhez. De a cákiaknak sehogy sem fűlött a foga hozzá, hogy a nagyharangtól megváljanak. Mikor megérkeztek a küldöttek a harangért, megvendégelték őket, gyakran töltögetve a poharukba a jó minőségű cáki bort, s olyan jól sikerült a vendégség, hogy másnap reggel a mindössze 270 kg súlyú mellékharang is elegendőnek bizonyult a derék küldöttek számára.

A II. világháború után nagyon élénk volt az egyházi élet a térségben. Minden falunak volt saját fogadott zarándoknapja. A cákiak minden hónap első vasárnapján Rőtre, a veleiek Lékára zarándokoltak, de emellett a hegyaljai hívek Máriacellbe is szerveztek zarándoklatokat. Később már ezt a szokást csak évente egyszer tartották. Egy ilyen zarándoklat a cákiaknak 6 napig tartott: odaútban a Szent Vid kápolnától három és fél napig, visszaútban két és fél napig, közben éjjel megszálltak. Gyalogosan mentek, de a motyót szekéren szállították. Vasvárral is erős kapocs köti össze a cákiakat – a Kőszeg-hegyaljai falvak Vasvárra jártak búcsúba.

6.2. Dr. Mentés Katalin – állatorvos, mérnökstanár, tankönyvíró

Katalin 1983-ban végzett a budapesti Állatorvostudományi Egyetemen. Akkoriban az állatorvosi szakma inkább férfias volt, a női állatorvosokat nem szívesen alkalmazták, így kétséges volt, hogy el tud-e helyezkedni állatorvosként. Egy hirdetésben olvasta, hogy Kőszegre, a Hámán Kató Mezőgazdasági Szakközépiskolába állatorvos-tanárt keresnek állategészségőrök képzésére - vagyis állatorvosi asszisztensek oktatására - főállásban. Mivel Fertődön nőtt fel, a vidék nem volt ismeretlen számára, így elvállalta az állást. Kezdetben nagy kihívásnak érezte az oktatói feladatot, de a sikerekből erőt merített. Nagyon talpraesett diákjai voltak, akikkel országos szakmai tanulmányi versenyeken is szép eredményeket értek el. A versenyeknek nem csak a sikerélmény volt a tétje, sokkal inkább az, hogy az első öt helyezettet az állatorvosi egyetemen és az ország bármelyik agrártudományi egyetemén felvételi vizsga nélkül fogadták. Mérnökstanári szakképesítésének megszerzését követően fokozatosan bevonták szakértőként a mezőgazdasági képzések fejlesztésébe, tantervek szerkesztésébe, s hamarosan a tankönyvírásba is. Egy pályázat keretén belül - „Diákgazdák gazdasiskolája” címmel - hátrányos helyzetű gyerekek számára írt kollégáival gazdálkodói tankönyveket, tanári kézikönyvet és munkafüzetet. Körülbelül tíz, elsősorban anatómiai, állat-egészségvédelmi és lovas témájú könyvet szerzett. Most van éppen a nyomdában eddigi legnagyobb büszkesége, az újszerű szemléletmódban szerkesztett „A gazdasági állatok anatómiája és élettana” című tankönyv, mely nagyméretű, színes fotókkal, motiváló kísérletekkel teszi érdekesebbé a tantárgyat. Éveken keresztül hívták vizsgáztatni egyetemekre, társintézményekbe és elnökölni országos tanulmányi versenyekre. Az országos szintű vizsgáztatással szakmai igazgatóhelyettesi kinevezését követően idő hiányában felhagyott.

Kevesen mondhatják el magukról, hogy az első munkahelyükről mennek nyugdíjba, reméljük ez Katalinnak 3 év múlva sikerülni fog. Sosem bánta meg, hogy a tanítást választotta hivatásául, munkáját töretlen lelkesedéssel és alázattal végzi. A pedagógusi munka mellett úgy érzi, hogy nem tud elegendő időt szakítani a falujára. Pedig sok rendezvényen segíti a háttérmunkálatokat, gyakran járul hozzá az ünnepségekhez házi süteménnyel, és a süteményversenyeken is állandó nevező. Szép emlékeket őriz a Both Ágnessel közösen szervezett nyári gyerektáborokról, melyeknek az volt a célja, hogy a gyerekek játékosan ismerhessék meg a falujukat és az őket körülvevő természetet. Ez a program nemcsak a gyerekek, de Katalin számára is megnyitotta a falut. A táborozók bebocsátást nyertek a cákiak udvaraiba, házaiba: megnézhatték Mici néni néprajzi gyűjteményét, megtanultak Sodics Laci bácsitól mogyoró-vesszőre mintát faragni. Katalin mosolyogva emlékszik vissza, hogy a kisia heteken át sorra faragta neki a mogyoróvesszőket virágkarónak a Laci bácsitól tanultak szerint.

Ennyi munka mellett csodálatra méltó, hogy Katalin a hobbijára is tud időt szakítani, pedig hobbijából több is akad a tarsolyában. Három gyermekes anyaként nem meglepő, hogy egyik kedvelt szabadidős tevékenysége a gasztronómiai kísérletezés. Nagylányuknak egy karácsonyra családi szakácskönyvet készített a kedvenc receptekből, a nagyszülőktől, barátoktól tanult fogásokból. Két lánytanítványával 2016-ban beadtak egy pályázatot „Gesztenyebarna gyöngyszemek az Alpokalján” címmel, mellyel két különböző szakmai versenyen 1. és 2. helyezést értek el. A tanulmány a szelídgesztenyéről szólt, mind termesztési sajátosságait, betegségeit, s nem utolsósorban gasztronómiai felhasználásának módjait is kutatva. Katalin cáki konyhája a projekt alatt boszorkánykonyhává változott, ahol gesztenye-lisztből gyúrt tészta, palacsinta, különféle ízesítésű gesztenyekompótok – ami saját találmányuk -, gesztenyesör és gesztenyeméz kerültek a kísérleti asztalra. Összegyűjtötték a régi és új szakácskönyvekből a gesztenyés recepteket, így akadtak rá a „Cáki gesztenyés csirkemáj” receptjére. A cákiakat meglepetésként érte, hogy a falunak létezik egy saját gesztenyés receptje.

Két másik hobija a természet-szeretetéből fakad. Csodálattal tekint a növényekre, számára a virágok emlékek őrzői, akik eszébe juttatják a kedves ismerősöket, elhunyt szeretteit. Saját bevallása szerint mániákusan ragaszkodik a növényeihez, van olyan leandere, amit még a nagymamája szaporított. Szeretettel tekint néhai kedves kolléganőjétől, Horváth Szilárdné Marcsitól ajándékba kapott virágára is. Egyik volt tanítványa gyönyörű orchideával lepte meg, ami rendhagyóan éveken keresztül folyamatosan virágzott nála. Azért is érzi magát otthon Cákon, mert itt sok társra lelt növények iránti rajongásával. Gyakran előfordul, hogy a túlszaporodott virágokat kiteszi a ház előtti kishídra, hogy bátran vigyen belőle, aki csak szeretne. A növények mellett az állatok anatómiája is kedvelt területe. Általános iskolás korában talált egy macska-koponyát, ez lett gyűjteménye első darabja. Akkoriban még nem mert egy szobában aludni a becses lelettel, mára azonban profi csont-preparálóvá vált. Szigorúan csak természetes úton elhalt állatok koponyáit gyűjti. Egyik volt tanítványa állatkertben dolgozik, neki köszönhetően gyűjteményében már van végelgyengülésben elhunyt oroszán-, puma-, és mosómedve-koponya is. Egy másik tanítványának megtetszett a tanárnő nem mindennapi hobija, s mára a csontváz-preparálás mesterévé vált. Ő az iskola alapításának 120 éves évfordulóján, egy tárlaton mutatta be az általa készített preparátumokat.

6.3. Cák büszkeségei: az atletizáló Bartalos fivérek

Bartalos Donát 2005- ben kezdett komolyabban atletizálni, edzői, Friedmanszkyné Mohácsi Éva és Lengyák György javaslatára. Tehetségére a körzeti és megyei versenyeken figyeltek fel. Fél év múlva már országos bajnoknak tudhatta magát négypróba B változatban. 2006-ban ismét megnyerte ezt a versenyszámot és különdíjjal is jutalmazták, mivel minden próbaváltozatban ő érte el a legmagasabb pontszámot. Lengyák György edző javaslatára a rövid gátfutást választotta fő számának, de dobogós eredményeket ért el 300 m-es gátfutásban is. A gátfutás mellett magasugrásban, távolugrásban, 300 m-en is az ország élmezőnyébe tartozott, valamint váltófutásban is számtalan országos bajnoki címet és dobogós helyezést ért el csapattársaival.

Háromszoros magyar válogatott atléta, serdülőként került be először az ifjúsági válogatottba. A „Válogatott Viadalon” a mezőny legfiatalabb versenyzőjeként 2. helyezést ért el. Legnagyobb sikerét 2008-ban az Országos Bajnokságon 100 m-es gátfutásban érte el, ahol serdülő országos csúcst állított fel. Eredményéért a Vas Megyei Atlétikai Szövetség kitüntette.

Atléta pályafutásának végét egy kereszt-szalag szakadás jelentette, melyet csak a sérülés bekövetkezése után egy évvel diagnosztizáltak és műtöttek meg. Többször próbálta újrakezdeni a versenyszerű atletizálást, azonban már a közepes terhelés is komoly egészségügyi következményekkel járt. Azóta saját testsúlyos edzéseket végez.

Középiskolai tanulmányait a Jurisich Miklós Gimnáziumban végezte két-tannyelvű szakon. Felsőfokú angol nyelvtudását már ott megszerezte, a középfokú németet pedig az általános iskolai évei végén. Tanulmányaiban is szép eredményeket ért el. Többször kapott „Jó tanuló – Jó sportoló” elismerést mind a Kőszegi Önkormányzattól, mind a Vas Megyei Sportigazgatóságtól. Felsőfokú tanulmányait a Pető András Főiskolán tanító specializáció – konduktor szakon végezte.

2005. Mezeifutó Diákolimpia – 3. korcsoport fiú csapat: 3. hely

2006. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – Négypróba B változat (13 éves): 1. hely

2006. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – 80 m gát (13 éves): 3. hely

2006. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – 300m (13 éves): 2. hely

2006. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – 4X600m (13 éves): 2. hely

2006. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – 4X100m (13 éves): 1. hely

2006. Mezeifutó Diákolimpia – 3. korcsoport fiú csapat: 2. hely

2007. Négypróba B változat (14 éves): 1. hely

2008. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – Serdülő vágta váltó: 1. hely

2008. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – Serdülő 4X200 m: 1. hely

2008. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – 4X100m (14-15 éves): 1. hely

2008. Magyar Köztársaság Atlétikai Bajnoksága – Serdülő 100 m gát: 2. hely, előfutam: 13,43 – korosztályos országos csúcs

2008. Savaria Kupa (Zágráb) – 100m gát: 3. hely

2008. Diákolimpia – 110m gát (0,91) fiú V. korcsoport: 3. hely
 2008. Válogatott Viadal: 2. hely
 2009. Diákolimpia - Ifjúsági magasugrás: 3. hely
 2009. Magyar Atlétikai Szövetség Fedettpályás Bajnoksága – Ifjúsági 60 m gát: 2. hely
 2010. Utánpótlás, Junior és Ifjúsági OB – 110 m gátfutás: 3. hely
 2010. Országos Váltó Bajnokság – Ifjúsági 4X100 m: 1. hely
 2010. Országos Váltó Bajnokság – Ifjúsági vágta váltó: 2. hely
 2010. Junior és Ifjúsági Országos Fedettpályás Bajnokság – Ifjúsági junior 60m gát: 2. hely
 2010. Diákolimpia: Ifjúsági 110 m gát: 1.hely
 2010. Válogatott Viadal (Brno) – 110 m gát: 3. hely
 2010. Savaria Kupa (Maribor) – 110 m gát: 3. hely
 2010. Savaria Kupa (Maribor) – Magasugrás: 3. hely
 2010. Savaria Kupa (Maribor) – Gerelyhajítás: 3. hely
 2010. Savaria Kupa (Maribor) – 400 m gát: 3. hely
 2010. Országos Ifjúsági és Junior Fedettpályás Bajnokság – Ifjúsági 4X200 m: 1. hely
 2011. Junior és Ifjúsági Országos Fedettpályás Bajnokság – Férfi junior 60 m gát: 3.

Bartalos Dávid 2005 decemberében, 10 éves korában kezdett el atletizálni a Béri Balog Ádám Általános Iskolában, s onnantól kezdve az atlétika a mindennapjai szerves részévé vált, mely nemcsak folyamatos kihívást jelent számára, hanem a hobbija is. Az első pár évben Lengyák György és Friedmanszky Éva edzők keze alatt szépen fejlődött kedvenc versenytávjában, 800 méteren. Első országos érmét 2008 tavaszán nyerte a Delfin SE csapat befejező embereként 4x600 méteres váltóban második helyezéssel. 2010-ben a Fedettpályás Bajnokság 1000 méteres távján indult, ahol a 7. helyen végzett 2:46,14 idővel. Ugyanezen a versenyen megszerezte első országos bajnoki címét 4x 200-as váltóban második futóként. Néhány hónapon belül a Nyolcnapos Bajnokságon országos harmadik, az őszi Csapatbajnokságon pedig országos második bajnoki címet szerzett. Még ebben az évben máig fennálló egyéni csúcst állított fel 800 méteren 2:06,2 eredménnyel.

A 2011-es évben kezdődött hármas-ugró pályafutása. A téli országos versenyen ötödik helyen végzett 13.07m-rel, majd júniusban a Savaria Cup Nemzetközi versenyen (négy ország részvételével: Szlovénia, Horvátország, Ausztria és Magyarország) meglepetésre magasugrásban az első helyen végzett 185 cm-rel, 400 m-es gátfutásban pedig a második helyen 58,37-tel.

2012-ben először állhatott egyéni verseny harmadik helyezettjeként a dobogóra a Nyíregyházán rendezett Ifjúsági Bajnokságon 13.90-el. 2013-ban a VI. korcsoportos Atlétikai Diákolimpia döntőjét sikerült megnyernie 14.20-as eredménnyel, ráadásul mindezt 2,4-es ellenszélben. 2014-ben elnyerte élete első egyéni országos bajnoki címét 14.59-es eredménnyel a Fedettpályás Junior Országos Bajnokságon. Még ugyanebben az évben az U-23-as válogatott Ostravában képviselte a magyar csapatot a 4 nemzet viadalán. Diákolimpiai címét ugyan nem

sikerült megvédenie, de hatalmas egyéni csúccsal, 14.80-al végezett a dobogó harmadik helyén. 2014 nyarán végzett a Jurisics Miklós Gimnázium biológia-kémia szakán. Sikeres érettségivel felvételt nyert a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karára. A tanulmányi-, életviteli- és sportolási lehetőségek okozta krúciális változások miatt a 2015-ös évben az egyetemi tempó felvétele és az edző nélküli atletizálás elsajátítása vált legfontosabb szempontjává. A Miskolcon rendezett U-23-as bajnokságon a nehézségek ellenére sikerült harmadik helyezést elérnie 14.42-es eredménnyel.

2016 volt számára az egyik legeredményesebb év: a Szombathelyen rendezett U-23-as Országos Bajnokságon háromszoros bajnok lett: egyéni hármasugrásban 14.68-cal, valamint a 4x100 és a 4x400-as váltó tagjaként. Nyáron újra képviselhette Magyarországot a Mariborban rendezett Válogatott Viadalon. 2018-tól a felnőtt kategóriába lépve Magyar Szuper Liga versenyeken ért el előkelő helyezéseket. Többször is sikerült a Felnőtt szabadtéri- és fedett-pályás országos bajnokságokon 5. helyezést elérnie. Egyéni csúcsát hármasugrásban 14.96-ra javította. Bátyja példáját követve a gátfutással is komolyabban kezdett foglalkozni, többször indult országos versenyen ebben a számban is. A Budapest Openen szabad téren 15.18-ra, fedett-pályán 8.50-re állította be a legjobb eredményét. Szeptembertől az utolsó évét kezdi meg az egyetemen, szakdolgozatát a Sportmedicina Intézetben a combhajlító-sérülések monitorozásáról írja. Idén is gőzerővel készül a versenyekre, fő célja hármasugrásban 15 méter fölötti, gátfutásban 15 másodperc alatti eredményt elérni. Köszönettel tartozik edzőinek: Lengyák Györgynek, Friedmanszkiné Mohácsi Évának és Kamarás Ákosnak, valamint csapat- és edzőtársainak, de legfőképp a családjának, akik nélkül ezeket a szép eredményeken nem tudta volna elérni.

6.4. A közösségért munkálkodók elismerése: a „Cákért Cákiknak” cím

A címet Cák Önkormányzata hozta létre 2016-ban azzal a céllal, hogy közösségi elismerésben részesítsék az arra érdemes cákiakat. A cím nem csupán egy oklevél, pénzjutalmat is magában foglal, melyet a költségvetésben elkülönített kulturális alapból fedeztek. A díjazottakat évről évre március 15-én, a Tavaszköszöntő keretén belül tüntetik ki. Ezt az elismerést kapták már önkéntes tűzoltók (Tóth György, Szemerics Zsolt, Tóth József, Geröly Péter); Horváth Istvánné szociális gondozónő; idősebb Pontyos György korábbi polgármester; Hock-Sirson Szilárd sportegyesületi elnök; Tóth Szabolcs egyesületi tűzoltóparancsnok; s idén Paukovics Józsefné – korábbi polgármester asszony, Gál Beáta – korábbi képviselő asszony és Nagy Szilveszter – az ÖTE elnöke részesültek benne.

7. Mesterségek és iparok fénylő öröksége

7.1. Az óriás szőlőprés

Ördögh László hitvesével rendkívül értékes néprajzi értékgyűjteményt halmozott fel cáki házban, többek között egy nagyméretű szőlőprést, melyet a falunak adományozott. A prés az Ördögh ház kapuszíneiben várja, hogy egy bemutatására alkalmas méltó helyet alakítsanak ki számára a pincesor szomszédságában.

7.2. A szőlőművelés szerszámai és tárgyi emlékei a Pincesornál

A pincesor több pincéjében eredeti berendezési tárgyakat állítottak ki, köztük a szőlészeti-, borászat tárgyi emlékeit. A berendezések legértékesebb darabjai a prések, szám szerint hat darab. Vannak köztük kőhúzó-, és bálványos szerkezetűek is, festettek, faragottak. A legrégebbi 1778-ban készült.

Cáki pincebelső művészen faragott préssel

7.3. A Stefanich pincészet gazdag gyűjteménye

A régi szőlősgazda családokra a soproni borvidéken általában a poncihter (babtermelő) kifejezést használják - a köztudat is ezt ismeri jobban -, de Kőszegen gyakrabban Haueroknak (kapások) nevezik őket, mint ahogy Dr.Bariska István is így említi ezt a társadalmi réteget írásaiban. Stefanich Kornél borász anyai nagyapja – Preisz Miklós – a 60-as 90-es évek között meghatározó alakja volt a kőszegi szőlőtermesztésnek, s egyben egyik legnagyobb szőlősgazdája is. Munkája mellett fokozatosan gyűjtötte és vásárolta a régi eszközöket. Ezek elsősorban mezőgazdasági-, szőlészeti-, borászati eszközök, de akad néhány korabeli háztartási-, és egyéb iparos használati eszköz is. Gyűjteménye legékesebb darabja a Vahingen an der Enz testvérvárostól ajándékba kapott régi szőlődaráló, mely eseményt egy újságíró meg is örökítette cikkében. Az összegyűjtött tárgyakat kezdetben saját pincéjében-, pajtájában tárolta, s szívesen mutatta meg ismerőseinek. Mikor a gyűjtemény már kinőtte a rendelkezésre álló teret, fia, Stefanich Kornél épített borozójuk kerthelységében egy szép bemutatóhelyet, mely alkalmas borkóstolók tartására is. A „múzeum” hivatalos megnyitója 1996-ban volt, azóta számos szakmai rendezvénynek adott otthont.

A Stefanich gyűjtemény borászati eszközei, Fotó: Stefanich Kornél

Régi háztartási eszközök a Stefanich gyűjteményben, Fotó: Stefanich Kornél

7.4. A szombathelyi skanzen egyik ékessége: a cáki kovácsműhely

Az egykori kovácsműhely a 19. század közepén épült, kőfalú, hódfarkú cseréppel fedett, sátortetős épület. A nyitott patkolószínből kétrészes ajtó nyílik a tágas műhelybe, ennek két oldalról vasrácsos ablak biztosít természetes fényt. A jobb hátsó sarokban épült meg a nyitott kémény alatti tűzhely, amelyen lábbal hajtott, fekvő, hegedű alakú fujtatóval gerjesztették a tüzet. Mennyezete téglával kirakott, csehsüveg boltozatos, míg a patkolószín nyitott.

A szombathelyi szabadtéri néprajzi múzeum az ország második skanzenjeként 1973-ban nyitotta meg kapuit. Eredeti, áttelepített épületeivel igyekszik visszaadni a régi falu hangulatát. A lakóépületek között találunk itt szegényparaszti, tehetős paraszti és nemesi otthont, borona-, sövény- és tömésfalú házakat. A falu központjában az 1800-ban állíttatott későbarokk perenyei kápolna másolata áll. A legérdekesebb építmények a 18. század eleji molnaszecsődi fa harangláb, a Cákról áttelepített szabadkéményes kovácsműhely, az 1792-ben épült, Pornóapátiból származó füstökonyhás, fakéményes német ház, valamint a legősibb háztípust reprezentáló, Felsőszölnökről származó egytüzelés szlovén füstősház.

8. Vendégcsalogató és vendégfogadó gyöngyszemek

8.1. A Mándli Borház

A Mándli család 1885 óta rendelkezik szőlőterülettel, a jelenlegi borászat alapjait képező területek 1969-től folyamatosan kerültek a család birtokába. A borászat 1995-ben egy csemeszkopácsi parasztházban kezdte meg intenzívebb fejlődését, előtte a zalabéri szőlőterületükön egy hagyományos földpince és prэшáz adott otthont a borkészítésnek. Később megkezdődött a szőlőterületek bővítése és felújítása, pincebővítés, technikai korszerűsítés valósult meg. Évek óta sikeresen szerepelnek a legjelentősebb regionális és országos borversenyeken. 2017-ben a 2016-os évjáratú Cákai Cserszegi Fűszeres boruk - Kőszeg- hegyalján elsőként - bekerült a Nemzeti Borkiválóságok közé. Borkóstolókat Cákon tartanak, ahol a terasról gyönyörű táj tárul elénk.

Fehérborok (Kőszeg, Cák):

- Cserszegi Fűszeres
- Chardonnay

Vörösborok, rozé (Kőszeg, Cák):

- Blauburger
- Cabernet Sauvignon
- Kékfrankos
- Pinot Noir
- Syrah
- Zweigelt

A Mándli Borház

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

8.2. A Stefanich Pincészet

Stefanics Kornél családja valódi *Poncihter* família lévén anyai ágon már generációk óta foglalkozik szőlőtermesztéssel. A dédszülők még csak mellékállásban tevékenykedtek, de a negyedik generáció képviselőjében Kornél már igazi nagygazdának számít 10 ha-os területével, melyen elsősorban kékszőlőt termeszt (Kékfrankos, Blauburger, Pinot Noir, Merlot). Mivel egyre nagyobb az igény a fehérborra, az utóbbi időben telepített fehér szőlőt is, először Chardonnay-t majd Olaszrizlinget 2 hektáron. A piaci igények kiszolgálása érdekében Rosé bort is készít kékfrankos szőlőből. Borait zömében acéltartályokban érleli, de a palackozásra szánt legjobb minőségű vörösborokat fahordóban. A borok a pincészet saját kőszegi borozójában kerülnek értékesítésre, elsősorban folyóborként, de palackozott borokat is szállít helyi és környékbeli vendéglátóhelyekre. Az egyházmegye számos templomának misebora a pincészet száraz Chardonnay-e.

A Stefanich Pincészet borkínálata:

Chardonnay,
Kékfrankos,
Kékfrankos-rosé,
Blauburger,
Merlot,
Jurisics-Vére Cuveé (zászlós bor)

A Stefanich Pincészet a Botosok tetején

8.3. A Cádi Csikó Csárda

A Kőszeg-Rohonccal összekötő közút mellett található hangulatos, étterem tipikus magyaros konyhával, ízletes helyi étel-specialitásokkal egész évben nyitva tart. A fenntartók megőrizték a Csárda eredeti lovas jellegét, így a vendégek ízelítőt kaphatnak a hagyományos falusi vendéglátásból. Pajtájában régen színházi előadásokat tartottak („Sári bíró”, „A falurossza”).

A Cádi Csikó Csárda

8.4. Kerékpárpihenő és sátorverőhely

A pihenőhely sportolók-, kirándulók-, családok-, és osztálykirándulások számára egyaránt kedvező szálláslehetőséget kínál. Pár éve egy idős angol úr olyan jól érezte magát a cádi völgyben, hogy egy hónapon át itt kempingezett lakókocsijával. A Zenélő Udvar táborainak idején a kerékpáros kemping sok esetben kedvezményes – olykor ingyenes - szálláslehetőséget biztosított azoknak a táborozóknak és családjuknak, akiknek a Zenélő Udvar vendégszobáiban már nem akadt hely. Ez a gesztus az Önkormányzat részéről a Baberkoff Anikó és a Zenélő Udvar, a falu javát szolgáló áldozatos munkájának viszonzása. Mára a pihenő felújítása is szükségessé vált, erre vonatkozóan már tett lépéseket a település önkormányzata.

8.5. Alpannonia® fogadópont a Pincesornál

A pincesor pár évvel ezelőtti fényképeit nézegetve szembe tűnik egy erősen felújításra szoruló, de bájos házikó a domboldalon. Ezt a házat egy határon átnyúló pályázat keretén belül 2018-ban a község önkormányzata megvásárolta, szépen felújította, és pihenő-fogadóponttá alakította, mely információs pontként szolgál az Alpannonia® túraútvonal nyújtotta lehetőségekről.

Az Alpannonia® fogadópont átadója 2018-ban, Fotó: Győrfi Szabina

8.6. Vendégházak

A nyugodt környezet, a természet csendje, a pincesor évszázados varázsa és a falu egyre népszerűbbé váló rendezvényei évről évre egyre több látogatót és szállóvendéget vonzanak Cákra. Az utóbbi pár évben különösen az Őszköszöntő ünnepség kapcsán vált világossá, hogy a községben működő négy vendégház férőhelyeire többszörös lenne az igény, így a környező települések szálláshelyei is megteltek.

Cák vendégházai:

Hegyalja Apartman

Lilaakác vendégház

Vadszőlő Vendégház

Parragék Nyugalom Szigete

9. A Cákot megtartó jelentős közösségek

9.1. A Cáki Önkéntes Tűzoltó Egyesület

A Cáki Önkéntes Tűzoltó Egyesület 125-éves múlttra tekint vissza. Elődje már 1890-től működött, ezt bizonyítja az 1890. november 26-án a Kőszegi Takarékpénztárban nyitott betétkönyv, amely *Czák község tűzőrségi pénztára javára* lett kiállítva, majd 1916. december 7-ig – beteléséig - vezetve. A dokumentum eredeti állapotában ma is megtekinthető a Petőfi utcában álló tűzoltószertárban. Az Egyesület hivatalos alakuló ülése 1895. január 1-jén volt megtartva, Héra János elnökletével, 20 fős taglétszámmal. Az egyesület parancsnokának Boros Jánost választották. Ekkor már birtokukban volt az a kocsifecskendő, melyet egészen a 80-as évekig működtettek. Ma a tűzoltószertár mellett láthatjuk kiállítva.

1925-ben új alapszabály került elfogadásra, s Albert Gyula főparancsnok vette át a 26 fős taglétszámú Egyesület vezetését.

Őt követte 1928-tól Gazdag Gyula, aki több mint 40 évig volt az egyesület parancsnoka. Munkásságát jól tükrözi az a kincsként őrzött egységkönyv, melybe 1958-tól rögzítették a községben bekövetkezett tüzeseteket, főbb eseményeket és a tagokkal, felszerelésekkel

kapcsolatos nyilvántartásokat, egészen 1974-ig bezárólag. Ebben a könyvben jegyezték fel a járási és megyei versenyeken elért sikereket is, a cáki egység több alkalommal az élen végzett. A könyvben feljegyzésre került az 1971. 06. 16-án bekövetkezett tüzeset, amikor Németh László cáki hegyen lévő borospincéjéhez kellett kivonulniuk, amely villámcsapás következtében gyulladt ki, majd az erős szélben a tűz áttért Nagy János zsúptető szomszédos pincéjére is. A cáki tűzoltó egység pár perc alatt a helyszínre vonult és megfékezte, majd lokalizálta a tüzet, mire az állami tűzoltó egységek a helyszínre érkeztek. Az oltást nehezítette a vízhiány, amit vödörök kézzel-kézre adásával pótolta a község lakossága a környező házak kútjaiból. A pincében lévő ingóságokat sikerült időben kimenteni.

Ebben az időszakban már terület-felelősök látták el a tűz megelőzési feladatokat, akik rendszeresen járták és ellenőrizték a rájuk bízott területen a lakóházakat, valamint felvilágosítást adtak, és kioktatták a lakosságot a tűzrendészeti szempontból fontos megelőzéssel kapcsolatos teendőkről.

1970-től Hollósi István parancsnoksága alatt működött az egyesület egészen 1989-ig. A 70-es évek második felétől központi parancsra az öt község tűzoltóit egy vezetőség alá vonták. A 80-as évek elején indult el egy modernizációs folyamat, amely során kaptak egy 800 liter/perces kismotorfecskendőt, amely a mai napig üzemképes.

A rendszerváltást követően Tóth Imre vette át a parancsnoki tiszteket, vele együtt választották meg Nagy Szilveszter elnököt, aki napjainkban is ellátja az egyesület képviselői feladatait.

1994-től Tóth József került az egyesület élére, aki az 1995-ben megtartott 100 éves évfordulóra újjászervezte azt. Ekkor 14 fiatal, köztük lányok is, csatlakoztak az egyesülethez és új alapszabályt fogadtak el. 1998-ban a csepregi tűzoltóktól vásárolták meg Zsuk tűzoltógépjárművet, ami már komoly előrelépést jelentett az Egyesületnek.

Az igazi fejlődést a 2003-ban, Ausztriából adományként hozzájuk kerülő Mercedes Unimog gépjárműfecskendő jelentette, amely már vízszállításra is alkalmas volt, a terepjáró képességéről nem is beszélve. A két gépjármű fenntartása azonban anyagilag már nagyon megterhelte az egyesületet, így a Zsuktól kénytelenek voltak megválni.

2008-tól egy újabb időszak következett, amikor Tóth József, akit korábbi munkásságának elismeréseként örökös tiszteletbeli parancsnokká választottak, átadta a stafétát Tóth Szabolcs jelenlegi parancsnoknak. Irányítása alatt még nagyobb léptékű fejlődésnek indult az egyesület. 2012-re rengeteg önkéntes munkával és különböző felajánlásokból felújították és kibővítették a 60-as években épült tűzoltószertárat. Folyamatosan képezték magukat és a pályázati lehetőségeket kihasználva fejlesztették technikai eszközeiket is. Az egyesület jövőjére gondolva

beindították utánpótlás-nevelő programjukat, amelynek része volt a velemi tűzoltókkal 4 éven át közösen megtartott egyhetes tűzoltótábor is. 2015-ben az egyesület 120 éves fennállására, óriási összefogás eredményeként sikerült megvásárolniuk jelenlegi gépjárműfecskendőjüket az ausztriai Riedlingsdorfból.

Az ÖTE gépjármű-fecskendője, Fotó: Gál Bea

Napjainkban az I. kategóriába sorolt egyesület 29 fős tagságából 14 fő vonulós tűzoltó lát el tűzoltási és műszaki mentési feladatot a Szombathelyi Hivatásos Tűzoltó-parancsnoksággal kötött megállapodás alapján. Működésüket tagdíjból, lakossági és önkormányzati támogatásból, valamint pályázati forrásokból biztosítják. Éves vonulásaik száma átlagban 6-8 alkalom.

9.2. Cádi SE és a Cádi Pincesor Kispályás Focitorna

A cákiak 1998-ig a Kőszeg Hegyaljai Sportegyesületben fociztak Kőszegszerdahelyen, de 1998-ban kiváltak, és saját sportegyesületet alapították. A megalakulást követő első években a focicsapat nem ért el igazán jó eredményeket. Ekkor aktív toborzó munkába kezdtek, s igyekeztek átcsábítani csapatukba a környék legjobb játékosait. Mivel időközben a Kőszeg

Hegyaljai Sportegyesület megszűnt, erre volt is lehetőségük, s olyan ütőképes csapatot sikerült összeállítaniuk, hogy éveken keresztül a Vas Megyei III. o. élmezőnyében végeztek, egy alkalommal a bajnoki címet is megszerezték. A megmérettetések évente két időszakban – a tavaszi-, és az őszi idényben kerülnek megrendezésre. Az idei tavaszi idény nem sikerült a legjobban, de fiatalos csapatukban megvan a lehetőség a dicsőséges múlt felelevenítésére. A csapat összetételét tekintve a cáki tagok aránya kb. 40%, az átlagéletkor 30 év. Csupán két kapusuk tekinthető „veteránnak”, de szakértelmük még évekig biztosítja pozíciójukat. Az egyesület taglétszáma jelenleg 22 fő.

1998-ban, megalakulásuk évében rendezték meg először a „Cáki Pincesor Kispályás Focitornát”, melyet azóta minden évben hagyományosan megtartanak. Az eseménynek kezdetben a régi futballpálya adott otthont, azonban 2006-tól már a szép új pályán játszanak. A tornán minden évben legkevesebb 10 csapat vesz részt. Az egyesület elnöke, Hoch Shirson Szilárd – aki 1999 áprilisától tölti be az elnöki posztot – saját költségén vendégeli meg a csapatokat. Minden alkalommal fortog valami finomság a kondérban, s a főzőkanalat is az elnök fogja. Ha a nagy érdeklődés miatt úgy ítélik meg, hogy egy üstnyi étel nem lesz elegendő, Szilárd apósa, és még néhány egyesületi tag szintén besegít a főzésnél. Volt olyan év, hogy 22 csapat mérte össze tudását. Ekkora létszámnál már 4 kondér étel is elfogy. Szilárd magától értetődőnek tartja, hogy ő fedezi a torna résztvevőinek étellemezését, hiszen két fia, és a keresztfia is a csapatban focizik, így olyan neki az egyesület, mintha a negyedik gyermeke lenne. A vendégcsapatok elsősorban Kőszegről, Kőszegszerdahelyről, Bozsokról, Peresznyéről és Szombathelyről érkeznek, de távolabbi települések csapatai is képviseltetik magukat. A torna első három helyezettje kupát vihet haza, s külön díjazzák a legjobb mezőnyjátékost, a legjobb kapust, a gólkirályt és a legsportszerűbb játékost.

Pár évig a sportegyesület a futballon kívül a tekét is támogatta, mint a fiatalok sportolási lehetőségét, de mikor a kőszegi tekepálya megszűnt, ez a kezdeményezés ellehetetlenedett.

10. A helyi gazdaság megtartói, helyi termékek

10.1. Helyi mezőgazdálkodók

Magyarországon a falvak, nemritkán egységes birtokként, vagy birtokközösségként a táj és a természet fenntartóiként szolgáltak évszázadokig, és szolgálnak ma is. Minden olyan vállalkozás, egyéni-, családi- és közösségi kezdeményezés, amely a hagyományos paraszti gazdálkodás gyakorlatának a kornak megfelelő, környezettudatos megújítását szolgálja, az közvetlenül és közvetetten is szolgálja a település természeti és közösségi helyi értékeinek a megújítását és tartós fenntartását.

Cákon a Torda család generációk óta földműveléssel foglalkozik. Ma a családi hagyományt Torda János fiaival, Péterrel és Zoltánnal folytatja. Gazdaságuk szántókkal, szőlő-, és erdőterületekkel is rendelkezik. Egy időszakban csak másodállásként tudták művelni örökségüket, de napjainkra virágzó árutermelő családi gazdaságként működnek. Torda János bízik benne, hogy a Cákra látogató vendégeket megragadja „a haragosan zöldellő őszi búza, vagy az éppen kalászbba forduló őszi árpa hullámváza, s nem feledik a virágzó repcében és napraforgóban szorgoskodó méhek dalát”.

A gesztenyetermesztésnek hagyománya van Cákon. Az egyik legnagyobb gesztenyével **Geröly Péterné** büszkélkedhet Kőszegdoroszló és Cák határmezsgyéjén.

A háztáji baromfitartáson kívül haszonállatot már Cákon sem sokan tartanak. **Nemes Gergőné** szarvasmarhatartással, bika-hizlalással és gesztenyetermesztéssel foglalkozik őstermelőként.

10.2. Ökológiai gazdálkodók

A natúrparki települések és az egész natúrpark környezeti értéke szempontjából különös jelentősége van a falusi önfenntartó, környezettudatos kisgazdasági kezdeményezéseknek, amelyet sokszor a munkájuk mellett tartanak fenn a családok, vagy gazdálkodó közösségek. Nagyon sokszor ezekben a kezdeményezésekben valósul meg - még ha kicsiben is - a földművelés teljessége, a növénytermesztés és állattartás egymásra épülő kultúrája.

10.3. Kézműves foglalkozások

A Natúrparki településeken a helyi terméket előállító kézművesek, művészek-, és művészi kézművesek - akik egyszerre szolgálják a település kultúrtörténeti és gazdaságtörténeti értékeinek a megújítását - a natúrparki települések valódi gyöngyszemei. A településen egykor jellemző mesterségek utódai ma is kincset érnek, így a kovácsok helyébe lépő lakatosok, gépjármű-, gép- és szerszámszerelők, a hagyományos mesterségek továbbvivői és az azokat a mai formában képviselők mind életet és gazdasági erőt adnak a településnek.

Kollarits Ernő - kárpitos mester

Kollarits Ernő fiatal diákként szembeszállt édesanyja akaratával - aki állattenyésztő pályára szeretne volna küldeni -, hogy a saját álmát kövesse. 1994-ben kezdte a szakmunkás iskolát, sikerült bekerülnie egy kőszegi kárpitos mester műhelyébe tanulónak. Az iskola befejezését követően 2002-ben egyéni vállalkozó lett, azóta ebben a szép szakmában tevékenykedik. Sok munkája van, a környező településekről és Ausztriából is sorra érkeznek a megrendelések, így mára kinőtte eddigi műhelyét. Jelenleg dédszülei régi házából alakítja ki új, nagyobb műhelyét.

10.4. A lakókörnyezetet építő, és a környezettudatosságot segítő vállalkozások

A natúrparki településeken nagyon fontos szolgáltatást végeznek az építőipari, és az építéshez kötődő vállalkozások, a kőművesek, az ácsok és tetőfedők, a villany-, gáz-, víz- és fűtésszerelők, a modern, megújuló energiákkal foglalkozó vállalkozások, a kertészeti-, kertépítő- és tájépítő vállalkozások és szolgáltatók.

10.5. Helyi erőforrásra alapozó, vidékre jellemző terméket előállító termelők

A helyi terméket, élelmiszert és alapanyagot, vagy részterméket előállító gyártók és feldolgozók a vidékre jellemző termények és erőforrások helyben történő feldolgozásával megerősítik településük, és az egész natúrpark térség helyi gazdasági bázisát. Mindez jelentős hozzáadott értéket jelent a térségbe látogató vendégeknek és turistáknak, valamint a térségen kívüli értékesítés esetén, mintegy járulékosan, jó hírért viszi a településnek és magának a natúrparknak is.

Nemes Gergőné – sajtkészítő

Nemes Gergőné Tamara és férje, a cáki származású ifjú házaspár - szüleik tanácsa ellenére – pár éve szarvasmarha-tartásra adta a fejét. A gazdasszony két kisgyermek gondozása mellett látja el a négy tehenet, két fiatal hízóbikát és az egy borjút számláló állományt. A négy tehénből kettő vemhes, így várhatóan május végére már három tehenet fejhetnek. Ez azért jó hír, mert egy kg sajt előállításához 10 liter tej szükséges, s ez a mennyiség a család mindennapi szükséglete mellett a jelenlegi egy tehén fejésével nem mindig áll rendelkezésre. Tamara a sajton kívül joghurtot és túrót is készít, ez a két termék jóval kiadósabb, de a legkelendőbb termék a sajt. Bízik benne, hogy vállalkozása hamarosan elérheti azt a szintet, hogy a turistáknak termék-kóstolókat is tarthasson. Mivel a Pincesor szomszédságában élnek, termékeire nagy valószínűséggel lenne is kereslet. A szarvasmarhákat a pincesor melletti réten legeltetik, valamint saját legelőjükön.

A család másik bevételi forrása a gesztenyesütés. A nagymamától örökölték egy gyümölcsöst, rajta több gesztenyefával, s a legelőjükön is áll néhány jól termő példány. Összesen kb. 50 fát szüretelnek, de sok termést a vadak kebeleznek be. A fák hozama a vadkár ellenére is jelentős, így Gergő – aki már 12 éves korától süti a gesztenyét – fesztiválokra jár gesztenyesütőjével. Az Orsolya napi vásár, a Kőszegi Advent, a Simon-Júdás Napi Vásár, a Márton Napi Vásár, és a Büki Gyógy-Bornapok állandó gesztenye-árusa.

Nemes Gergő gesztenyesütő, Fotó: Győrfi Szabina

10.6. Helyi szolgáltatások

A már elérhető-, vagy tervezett helyi szolgáltatások jelentősen javítják a község életminőségét, kedvezően hatnak a település lakosságmegtartó erejére, és gazdasági szövetére. A lakossági és személyi szolgáltatások széles köre (fodrászat, kozmetika, élelmiszer-, és gazda-bolt, természetgyógyász stb.) mellett, a gazdasági és pénzügyi szolgáltatások megkezdésével illetve megerősítésével is javul a település jövőpotenciálja. A rugalmas-, a részidős- és a távmunka lehetőségeinek terjedésével kedvezőbb helyzetbe kerülhetnek településeink, hogy a fiatalabb generációk, és fiatal családok is otthonul válasszák a natúrparki településeket. Ez hosszútávon kedvezően hat a település fennmaradására, és hagyományos közösségi értékeinek megerősítésére.

Cák büszkélkedhet egy kiváló autószerelő szakemberrel **Geröly Péter** személyében, aki ma már jól megérdemelt pihenését élvezheti friss nyugdíjasként. Munkája mellett több mint 40 éve önkéntes tűzoltó.

Helyi mesterember **Gróf Ferenc** szobafestő mester, valamint **Kulcsár Róbert** víz-, gáz-, és központi-fűtés szerelő, aki öccsével, **Kulcsár Zoltánnal** közös vállalkozásban tevékenykedik. Kulcsár Zoltán saját munkagépével földmunkákat is szokott vállalni.

11. Sport, hobbi, szabadidő

11.1. A cáki sportpálya

A faluban nagy hagyománya van a focinak. Az új futballpálya 2006-ban került átadásra. Azóta évente itt rendezik meg a Cáki Pincesor Kispályás Focitornát, mely minden évben legalább 10 csapatot lát vendégül a Cáki Sport Egyesület. 2018-ban megpróbáltak pályázati forrást nyerni a sportpálya felújítására, de nem jártak sikerrel. A felújítás évről-évre egyre sürgetőbb feladat.

11.2. A Cáki játszótér

A megyében híre van a cáki játszótérnek, mely 2010-ben pályázati forrásból épült. Különösen nyári időszakban telik meg élettel – sok alsó tagozatos osztálykirándulás úti-célja a Pincesor, és a játszótér. A szünidőben nagyszülők buszoznak ki ide Kőszegről és a környező falvakról az unokákkal kirándulni és játszani. A tiszta völgyi levegő, az öreg tölgy adta árnyék, a Cáki patak csobogása és a mindent betöltő csendes nyugalom az, ami ide vonzza a kisgyerekes családokat is. Az itt található forrás vize régen iható volt, ma már nem alkalmas fogyasztásra. Az eltelt tíz év alatt több vihar is jelentős károkat okozott a játszótéren, így mára megérett a felújításra.

A Căci játszótér

11.3. Lovasiskola

A faluban újra működik lovasiskola, ahol nem csak környékbeli vendégek fordulnak meg, hanem még Ausztriából is érkeznek a lovagolni vágyók. Rendszeresen szerveznek gyerek lovasversenyeket is, nagyszámú résztvevővel. A bérlő, Németh Lászlóné a szünidőben lovastábort szervez a gyerekeknek, minden nap lóápolással, lovaglással, kirándulásokkal. A továbbiakban részt szeretnének venni a falu rendezvényein is lovaikkal és a társadalmi munkákból is kiveszik a részüket.

11.4. Kerékpározás

Kőszeg-hegylján Cák abban a szerencsés helyzetben van, hogy az egyébként nem túl forgalmas ám annál inkább dimbes-dombos autót elkerülésével is megközelíthető Kőszegről az Írott-kő Natúrpark Kerékpárúton, vagy akár Szombathelyről is Bucsú, illetve Bozsok irányából. Az Eurovelo 13: Vasfüggöny kerékpárút egész Közép-Európát átszelő útvonala Cákot is érintve halad tovább Velemen és Bozsokon át Bucsú felé, gyakran külföldi vendégeket is a faluba csalogatva. A kerékpárút megálmodóinak az adta az alapötletet az útvonal létrehozására, hogy a mai fiatalok is megélhessék a történelmet a régi vasfüggöny vonalán.

11.5. Kirándulás és gyalogtúrázás

Cákról az alpannonia® túraútvonal sárga jelzését követve a szőlők alatt, az Írott-kő Natúrpark kerékpárúton pár perc alatt érhetünk át Velembe, illetve délkeleti irányban Kőszegdoroszlóra, onnan pedig akár Lukácsházára is eljuthatunk. Az alpannonia® csapata napjainkban a sárga jelzés mentén körtúrákat dolgoz ki, melyek között a „Light” körök családok, kezdő túrázók számára is könnyedén teljesíthetők, s minden alkalommal tartogatnak számukra meglepetés látnivalót. A „Hard” körtúrák jobban igénybe veszik az izmokat, ezeknek a teljesítése már nagyobb kihívás. Cák mindkét tervezetben szerepel. A kisebb kör esetében a séta a játszótérről indul, s a sárga jelzésen tovább haladva a piros jelzésig - útba ejtve a kőszegszerdahelyi öreg cédrust - majd a pincesoránál tér vissza a faluba, a tervek szerint kb. 6 km hosszúságú körtúráként. A nagyobb kör Cákról indul, az Írott-kő Vándorlás fantázianevezű túraútvonalon, s Bozsokon át Ausztriában járja be a Natúrpark főbb állomásait (Rechnitz – Althodis – Oberkohlstätten – Lockenhaus – Rattersdorf), majd tér vissza Kőszegre, nagyjából 56 km-es kört bejárva.

Az utóbbi esztendőben a tájfutók is felfedezték a környék adta lehetőségeket, valamint a teljesítmény-túrázók egyik kedvenc útvonalává vált a vidék.

Tartalomjegyzék

Előszó	2.
Cák gyöngyszemeinek dicsérete	3.
Cák legragyogóbb gyöngyszemei	5.
1. Épített-, és tárgyi örökségünk Cákon.....	5.
1.1. A Cádi Pincesor	5.
1.2. A Hollósy-pince	8.
1.3. A cáki műemlék parasztház	8.
1.4. A jellegzetes cáki utcaserkezet	9.
1.5. A Szent Péter-, és Pál apostolok római katolikus templom	9.
1.6. Az evangélikus harangláb	11.
1.7. A Községi Ház	12.
1.8. A cáki iskola	12.
1.9. A régi hidasok	12.
2. Történelmi és kulturális örökség	13.
2.1. A Kőszeg-hegylajai sorsközösség	13.
2.2. A régi cáki családok története	13.
3. Kiemelkedő ünnepek, hagyományok és népszokások	13.
3.1. A Pincesorhoz kötődő rendezvények.....	13.
A Tavaszköszöntő.....	13.
Az Őszköszöntő	15.
3.2. Hagyományos téli rendezvények	16.
Mikulás	16.
Falukarácsony	16.
3.3. Cák közösségének felelevenítésre kerülő régi rendezvényei	16.
Farsang.....	16.
Falunap	17.
Nyuszi-csalogató	17.
3.4. Hagyományok – Nyitott pincék Cákon	18.
3.5. Cádi szokások – Botok faragása	18.
3.6. Cádi szokások – Regrutálás	18.
3.7. Cádi szokások – Gesztenyesütés Mindenszentek napján	19.
4. Természet adta értékek	19.
4.1. Cák az öt kőfejtő faluja	19.
4.2. A cáki gesztenyeliget és szomszédságában az orchideás rét.....	21.
4.3. A Csurgó – Hordómosó forrás	23.
4.4. A Cádi-patak völgye	23.
4.5. A Botosok.....	24.
4.6. A cáki öreg tölgyek.....	25.
4.7. A foltos szalamandra – avagy a félelmetes „tűzlény”	25.

5. A művészetek és a kézművesség képviselői Cákon	27.
5.1. Baberkoff Anikó és a Zenélő Udvar.....	27.
5.2. Both Ágnes – zongoratanárnő és férje, Stuller Géza – hegedűművész	28.
5.3. A Cirákulum Együttes cáki tagjai.....	29.
Gelencsér Ildikó – művelődésszervező, művészeti vezető	30.
Trifusz Péter – grafikus, képzőművész	30.
Tóth Miklós – mérnök-tanár, csellista	31.
5.4. Horváthné Ávár Judit – hagyományörző néptáncos	31.
5.5. Ördögh László – festőművész és neje, Mici néni – belsőépítész	32.
5.6. Sodics László – festőművész.....	35.
5.7. A cáki kosárfonók – Szalai János, Tóth György és Bálint Zsolt.....	36.
5.8. Paukovics Józsefné – gyógypedagógus, sokoldalú kézműves	37.
5.9. Gál Bea – az ezerarcú alkotó	38.
6. Jelentős Cákiak.....	39.
6.1. Pontyos György – a katolikus egyházközség vezetője.....	39.
6.2. Dr. Mentés Katalin – állatorvos, mérnök-tanár, tankönyvszerző.....	41.
6.3. Cák büszkeségei: az atletizáló Bartalos fivérek	43.
6.4. A közösségért munkálkodók elismerése: a „Cákért Cákiaknak” cím.....	45.
7. A mesterségek és iparok fénylő öröksége	46.
7.1. Az óriás szőlőprés	46.
7.2. A szőlőművelés szerszámai és tárgyi emlékei a Pincesoránál	46.
7.3. A Stefanich Pincészet gazdag gyűjteménye	47.
7.4. A szombathelyi skanzen egyik ékessége: A cáki kovácsműhely	47.
8. Vendégcsalगतó és vendégfogadó gyöngyszemek	48.
8.1. A Mándli Borház	48.
8.2. A Stefanich Pincészet	50.
8.3. A Cáki Csikó Csárda	51.
8.4. A Kerékpárpihenő-, és sátorverőhely	51.
8.5. Az Alpannonia® fogadóponat a Pincesoránál	52.
8.6. Cák vendégházai	53.
9. A Cákot megtartó jelentős közösségek	53.
9.1. A Cáki Önkéntes Tűzoltó Egyesület.....	53.
9.2. A Cáki SE és a Cáki Pincesor Kispályás Focitorna.....	55.
10. A helyi gazdaság megtartói és termékeik	57.
10.1. Helyi gazdálkodók.....	58.
10.2. Ökológiai gazdálkodók.....	58.
10.3. Kézműves foglalkozások	57.
Kollarits Ernő – kárpitos mester	58.
10.4. A lakóköznyezetet építő-, és környezettudatos vállalkozások.....	58.
10.5. A helyi terméket előállító termelők	58.
Nemes Gergőné – sajtakészítő	59.
10.6. Helyi szolgáltatások	60.

11. Sport, hobbi, szabadidő	60.
11.1. A cági sportpálya	60.
11.2. A cági játszótér	61.
11.3. A lovasiskola	61.
11.4. Kerékpározás	62.
11.5. Kirándulás és gyalogtúrázás.....	62.

